

JOŁANTA BAGIŃSKA, JERZY LIBERA

MATERIAŁY PRADZIEJOWE ODKRYTE W TRAKCIE BADAŃ CMENTARZYSKA KULTURY ŁUŻYCKIEJ W KOMAROWIE-OSADZIE, WOJ. ZAMOŚĆ

W trakcie badań cmentarzyska kultury łużyckiej (KŁ) w Komarowie-Osadzie, gm. *loco* na stan. 9 prowadzonych w roku 1988 przez J. Kuśnierza (z ramienia Muzeum Okręgowego w Zamościu) oraz w latach 1989–1992 przez J. Niedźwiedzia (z ramienia d. Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego w Zamościu) uzyskano liczne materiały pradziejowe poprzedzające użytkowanie nekropoli¹. Ich rozprzestrzenienie obejmowało niemalże cały przebadany obszar. W stratygrafii pionowej zabytki te zarejestrowano w warstwach mechanicznych sięgających calca, tj. dochodzących do głębokości 70 cm od powierzchni, przy czym zarówno ich układ poziomy, jak i pionowy był bardzo zróżnicowany (por. tab. 1–3). Wyraźne nasycenie zarówno ceramiką, jak i inwentarzami pozaceramicznymi, wystąpiło w rejonie dwóch wykopów: V oraz VII, z których pochodzi blisko połowa uzyskanych materiałów, poprzedzających osadnictwo KŁ. Oba rejonny znajdowały się poza zwartym terenem cmentarzyska². Jedynie w czterech popielnicach stwierdzono występowanie nielicznych zabytków pradziejowych (groby: 6, 25, 35 i 53).

Stanowisko położone jest na piaszczystym ostańcu erozyjnym uformowanym u schyłku plejstocenu, otoczonym holocenijskimi torfami terasy zalewowej Sieniochy² (ryc. 1a), co bardzo rzutuje na stan zachowania ceramiki. Oddziaływanie związków żelazistych spowodowało często obserwowane złuszczenie jej powierzchni, rdzawe przebarwienie oraz duże rozdrobnienie.

Analizowany inwentarz liczy 215 fragmentów ceramiki (poza luźno odkrytymi fragm. naczyń KŁ), 493 zabytki krzemienne, 29 form kamiennych oraz pojedynczy zbytek kościany.

Wybrane materiały ceramiczne i krzemienne zostały zasygnalizowane w sprawozdaniach z badań – por. J. Niedźwiedź 1989 s. 19–21; 1990 s. 30–32; 1991 s. 19–20; 1992 s. 27; 1993 (s. 17) oraz uwzględnione w syntezie paleolitu – por. J. Libera 1995 tab. 2.

² Por. opracowanie źródłowe J. Niedźwiedzia – Cmentarzysko kultury łużyckiej w miejscowości Komarów-Osada stan. 9, woj. zamojskie, (maszynopis).

¹ Inf. ustna dr J. Supersona z Zakładu Geologii UMCS w Lublinie.

Tabela 1. Ilościowy rozkład ceramiki na stan. 9 w Komarowie-Osadzie

Kultury	Materiał z powierzchni	NUMERY WYKOPÓW														Łącznie
		I	II	III	IV	V	VI	VIA	VII	IX	X	XI	XIA	XII	XIV	
KMaI	-	-	-	3	-	5	1	-	2	-	-	-	-	-	-	11
KWLCM	-	-	2	2	6	4	1	3	1	1	-	1	2	1	-	24
KPL	9	-	2	1	2	1	-	-	2	-	-	1	-	-	-	18
Nieokreślona ceramika neolityczna	-	-	-	9	10	28	7	2	40	5	7	3	3	2	1	117
KM	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
KS	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	5
KT	1	1	-	9	6	6	2	2	5	2	1	-	1	-	-	36
Łącznie	12	2	4	25	25	44	11	7	52	8	8	5	7	3	2	215

Tabela 2. Ilościowy rozkład zabytków krzemiennych na stan. 9 w Komarowie-Osadzie.

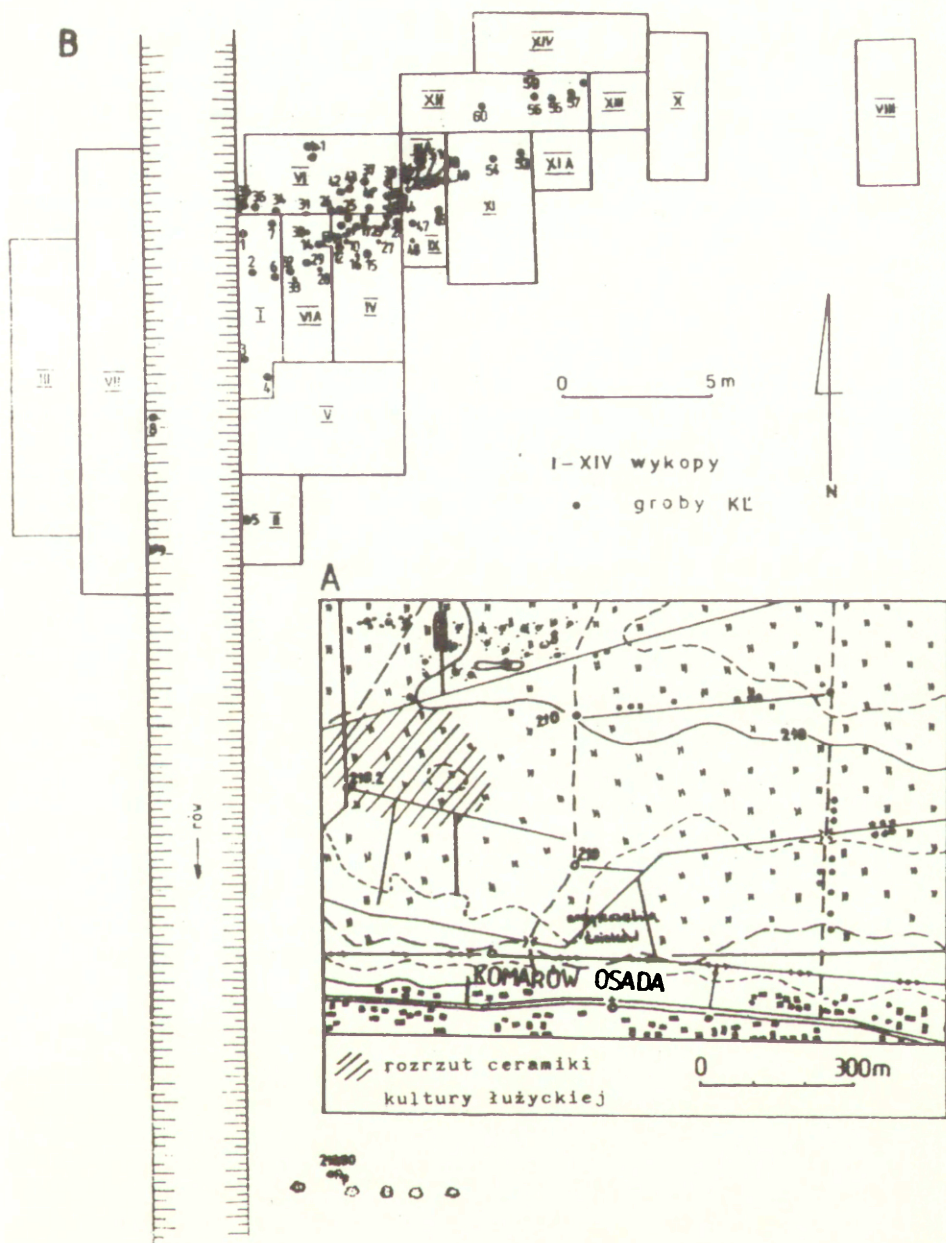
Poziom zalegania (cm)	WYKOPY														Razem	
	III	IV	V	VI	VIA	VII	VIII	IX	IXA	X	XI	XIA	XII	XIII		XIV
30 – 40	5	14	8	17	2	9	5	6	3	3	3	-	5	3	-	83
40 – 50	14	14	71	13	16	30	3	7	3	6	16	-	8	-	5	206
50 – 60	6	9	19	18	-	44	-	7	-	6	-	8	-	-	-	117
60 – 70	2	-	32	-	-	23	-	-	-	-	12	-	-	-	-	69
Łącznie	27	37	130	48	18	106	8	20	6	15	31	8	13	3	5	475*

* Nie uwzględniono egzemplarzy zebranych z powierzchni stanowiska oraz z wykopów, dla których brak jest danych o głębokościach ich zalegania (por. tab. 1).

Tabela 3. Ilościowy rozkład zabytków kamiennych na stan. 9 w Komarowie-Osadzie.

Poziom zalegania (cm)	WYKOPY														Razem	
	III	IV	V	VI	VIA	VII	VIII	IX	IXA	X	XI	XIA	XII	XIII		XIV
30 – 40	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
40 – 50	7	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	13
50 – 60	5	1	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
60 – 70	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Łącznie	13	1	3	-	1	9	-	-	-	-	-	-	-	-	1	28*

* Nie uwzględniono 1 egzemplarza z warstwy ornej.

Ryc. 1a. Komarów-Osada, stan. 9.

A – lokalizacja stanowiska, B – rozmieszczenie wykopów.

Fig. 1a. Komarów-Osada, Site 9.

A - location of the site, B - location of excavation trenches.

MATERIAŁY

Z powierzchni stanowiska: a) 12 fragm. ceramiki: KPL⁴ – 9 (w tym 2 wylewy – ryc. 3:b, c; 4 dna – ryc. 4:b, c), KM – 2 (ryc. 5:i, k), KT – 1, b) 7 krzemieni: 3 odłupki, wiór (ryc. 11:d), łuszczeń, narzędzie zębate? (ryc. 28:g), wiórowiec (ryc. 15:e).

W y k o p I

Brak danych o głębokości: a) 2 fragm. ceramiki: KS – brzusiec zdobiony odciskami sznura (ryc. 5:e), KT – brzusiec zdobiony pasmem poziomych linii.

W y k o p II

Brak danych o głębokości: a) 4 fragm. ceramiki: KWLCM – 2 (wylew i część przydenna), KPL – 2 (wylew i część przydenna – ryc. 4:a).

W y k o p III

Warstwa 0 – 30 cm: a) 3 fragm. ceramiki KT (w tym zdobiona część brzuśca – ryc. 6:b); warstwa 30–40 cm: a) 4 fragm. ceramiki: KWLCM – 1 (wylew), KT – 3; b) 5 krzemieni: odłupek, okruch, zgrzebło (ryc. 21:b), 2 łuszczenie; c) 1 kamień: surowiak; warstwa 40–50 cm: a) 5 fragm. ceramiki: – KWLCM – 1 (dno – ryc. 2:c), KPL – 1, neolit – 1, KM – 1 (zdobiony fragm. brzuśca – ryc. 6:e); b) 14 krzemieni: rdzeń odłupkowy, 4 odłupki, 2 wióry, 2 okruchy, drapacz (ryc. 12:b), grocik (ryc. 16:c), siekiera (ryc. 22:a), nóż sierpowaty (ryc. 23:b), łuszczeń (ryc. 17:g); c) 7 kamieni: surowiak, odłupek, 4 okruchy, tłuk (ryc. 29:a); warstwa 50–60 cm: a) 11 fragm. ceramiki: KMa1 – 3 (w tym wylew i dno, neolit – 6, KT – 2 (w tym wylew); b) 6 krzemieni: odłupek, 2 okruchy, 2 łuszczenie, dwupiętnik retuszowany; c) 5 kamieni: surowiak, fragm. płyty szlifierskiej?, gładzik?, tłuk, rozcieracz (ryc. 29:e); warstwa 60–70 cm: a) 2 fragm. ceramiki: neolit, b) 2 krzemienie: odłupek, zgrzebło (ryc. 21:c).

W y k o p IV

Warstwa 0–30 cm: a) 4 fragm. ceramiki: KWLCM – 1, neolit – 2, KT – 1; b) 10 krzemieni: 4 wióry, wiór retuszowany, 3 odłupki, okruch, łuszczeń; c) 1 kamień: fragm. płyty szlifierskiej?; warstwa 30–40 cm: 2 fragm. ceramiki: KWLCM – wylew – (ryc. 2:d), KT – 1; b) 4 krzemienie: odłupek, łuszczeń, fragm. wiórowca (ryc. 15:b), wiór retuszowany (ryc. 25:b); warstwa 40–50 cm: a) 7 fragm. ceramiki: KWLCM – 1 (część ucha), KPL – 2, KM – 1 (ryc. 5:h), KT – 3 (w tym brzusiec zdobiony pasmem linii rytych); b) 14 krzemieni: 2 odłupki, 4 wióry (ryc. 9:b), okruch, grocik (ryc. 16:b), 4 łuszczenie (ryc. 17:d, 21:a), wiór retuszowany, rylczak; warstwa 50–60 cm: a) 12 fragm. ceramiki: KWLCM – 3 (w tym 2 wylewy – ryc. 2:e i dno – ryc. 2:f), neolit – 8, KT – 1; b) 9 krzemieni: 2 odłupki, 2 wióry, okruch, 2 rylce (ryc. 13:g, i), łuszczeń, wiór retuszowany (ryc. 25:d); c) 1 kamień: gładzik? (ryc. 29:b).

W y k o p V

Warstwa 0–30 cm: a) 4 fragm. ceramiki: KWLCM – 2 (w tym dno), KT – 2; b) 8 krzemieni: 7 odłupków, raklet? (ryc. 20:f); c) kamień: przęślik (ryc. 5:b); warstwa 40–50 cm: a) 16 fragm. ceramiki: KMa1 – 1 (dno – ryc. 1:c), KWLCM – 1 (wylew), neolit – 11, KT – 3 (wylewy – ryc. 6:f, g); b) 71 krzemieni: surowiak, świeżak (ryc. 8:c), wierzchnik (ryc. 9:e), 31 odłupków, 6 wiórów (ryc. 11:n), 9 okruchów, drapacz (ryc. 12:h), 6 łuszczeni (ryc. 18:h), zgrzebło + obłęcznik? (ryc. 21:f), 7 wiórów retuszowanych (ryc. 25:f; 27:e-j), odłupek retuszowany, 3 rylczaki (ryc. 13:d, e), rdzeń odłupkowy, 2 rylce (ryc. 13:c, 14:e); c) 1 kamień: nóż sierpowaty (ryc. 24:a); warstwa 50–

⁴ W pracy zastosowano następujące skróty jednostek kulturowych: KMa1 – kultura malicka, KWLCM – kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej, KPL – kultura pucharów lejkowatych, KM – kultura mierzanowicka, KS – kultura strzyżowska, KT – kultura trzciniecka.

60 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit; b) 19 krzemieni: 10 odłupków, wiór, okruch, drapacz (ryc. 12:e), półtylczak (ryc. 14:j), 2 łuszczenie (ryc. 17:c, 19:b), wiór retuszowany (ryc. 28:c), odłupek retuszowany, odłupek z siekiery lub noża sierpowatego; warstwa 60–70 cm: a) 21 fragm. ceramiki: KMal – 4 (w tym wylew – ryc. 1:a, zdobiony brzusiec – ryc. 1:e i dna – ryc. 1:g, h), KWLCM – 1 (wylew – ryc. 2:g), KPL – 1 (dno), neolit – 14, KT – 1 (zdobiony brzusiec – ryc. 6:j); b) 32 krzemienie: surowiak, wierzchnik z rdzenia odłupkowego, 2 rdzenie (ryc. 8:b, e), grocik (ryc. 16:a), 15 odłupków, 3 wióry (ryc. 11:l, m), okruch, drapacz z wyświeconym bokiem (ryc. 12:c), wiórowiec (ryc. 15:d), łuszczeń, wiór retuszowany (ryc. 27:d), 3 odłupki retuszowane, odłupek z siekiery; c) 1 kamień: okruch; bez lokalizacji w warstwie: 3 krzemienie: 1 przekuwacz (ryc. 16:f), drapacz (ryc. 12:f), rylec z półtylczka (ryc. 14:f).

W y k o p VI

Warstwa 30–40 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit – 2, KT – 1; b) 17 krzemieni: 11 odłupków, okruch, półtylczak (ryc. 14:i), żądło wiertnika (ryc. 16:h), łuszczeń (ryc. 17:a), skrobacz? (ryc. 12:g), rylcowiec (ryc. 15:c); warstwa 40–50 cm: a) 1 fragm. ceramiki: neolit; b) 13 krzemieni: rdzeń (ryc. 7:b), 5 odłupków, okruch, drapacz (ryc. 12:d), łuszczeń (ryc. 19:d), raklet (ryc. 20:d), 3 wióry retuszowane (ryc. 28:b, d); warstwa 50–60 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit – 2, KT – 1; b) 18 krzemieni: 3 rdzenie (ryc. 7:d, 9:c, 10:a), 6 odłupków, 4 okruchy, półtylczak (ryc. 14:g), 3 łuszczenie (ryc. 17:e, 18:d), odłupek retuszowany.

W y k o p VI A

Warstwa 30–40 cm: a) 2 fragm. ceramiki: neolit; b) 2 krzemienie: odłupki; warstwa 40–50 cm: a) 5 fragm. ceramiki: KWLCM – 3 (w tym 2 wylewy – ryc. 2:b), KT – 2; b) 16 krzemieni: rdzeń (ryc. 9:a), 4 odłupki, 3 wióry (ryc. 11:b, c), 7 okruchów, odłupek z siekiery lub noża sierpowatego; c) 1 kamień: okruch.

W y k o p VII

Warstwa 30–40 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit – 1, KT – 2; b) 9 krzemieni: rdzeń, 2 odłupki, 2 okruchy, 4 odłupki z siekier lub noży sierpowatych; c) 1 kamień: okruch; warstwa 40–50 cm: a) 5 fragm. ceramiki: neolit; b) 30 krzemieni: rdzeń, 8 odłupków, 7 wiórow (ryc. 11:h–j, l), 2 okruchy, 2 drapacze (ryc. 12:a, i), rylec (ryc. 13:b), 3 łuszczenie (ryc. 17:b), 2 skrobacze (ryc. 17:f, 20:b), zgrzebło (ryc. 20:c), nóż sierpowaty (ryc. 23:c), odłupek retuszowany, odłupek z siekiery lub noża sierpowatego; c) 4 kamienie: 2 okruchy, fragm. płyty szlifierskiej?, gładzik; warstwa 50–60 cm: a) 26 fragm. ceramiki: KMal – 1 (dno – ryc. 1:f), KWLCM – 1 (fragm. ucha z brzuścem), neolit – 19 (w tym dno), KS – 2 (ucho – ryc. 5:g i brzusiec – ryc. 5:f), KT – 3 (w tym wylew – ryc. 6:h i brzusiec ryc. 6:i); b) 44 krzemienie: 2 surowiaki, rdzeń odłupkowy z fragm. siekiery dwuściennej – ryc. 24:b), 17 odłupków, 8 wiórow (ryc. 11:e–g), 5 okruchów, rylec (ryc. 13:f), przekuwacz (ryc. 16:d), 2 łuszczenie, nóż sierpowaty (ryc. 23:a), 4 wióry retuszowane (ryc. 26:g, 27:a, b, 28:a), odłupek retuszowany, rylczak (ryc. 14:c); c) 4 kamienie: 3 surowiaki, tłupek? (ryc. 29:c); warstwa 60–70 cm: a) 18 fragm. ceramiki: KMal – 1 (wylew – ryc. 1:b), KPL – 2 (wylew – ryc. 3:a i dna – ryc. 4:d), neolit – 15; b) 23 krzemienie: 12 odłupków, wiór, okruch, rylec (ryc. 13:a), liściak mazowszański (ryc. 16:e), 5 łuszczeni (ryc. 19:e), wiór retuszowany (ryc. 27:c), rylczak.

W y k o p VIII

Warstwa 30–40 cm: a) 5 krzemieni: odłupek, wiór (ryc. 11:a), łuszczeń (ryc. 19:a), wiór retuszowany (ryc. 28:e), siekiera (ryc. 22:b); warstwa 40–50 cm: a) 3 krzemienie: rdzeń (ryc. 8:a), łuszczeń (ryc. 19:c), okruch retuszowany.

W y k o p IX

Warstwa 30–40 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit – 2, KT – 1; b) 6 krzemieni: 3 okruchy, tylczak z wyświeceniem (ryc. 15:a), łuszczeń, wiór retuszowany (ryc. 25:a); warstwa 40–50 cm: a) 7 krzemieni: 3 odłupki, 4 wióry; warstwa 50–60 cm: a) 5 fragm. ceramiki KWLCM – 1 (wylew), neolit – 3, KT – 1 (zdobiony brzusiec – ryc. 6:d); b) 7 krzemieni: 2 odłupki, 2 okruchy, 3 łuszczenie.

W y k o p IXA

Warstwa 30–40 cm: a) 3 krzemienie: 2 odłupki, okruch; warstwa 40–50 cm: a) 3 krzemienie: 2 odłupki, okruch.

W y k o p X

Warstwa 30–40 cm: a) 3 krzemienie: surowiak, odłupek, wiór (ryc. 10:e); warstwa 40–50 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit – 2, KT – 1 (wylew zdobiony pasmem poziomych linii – ryc. 6:a); b) 6 krzemieni: 3 odłupki, wiór (ryc. 10:d), łuszczeń, (ryc. 18:g), półtylczak (ryc. 14:h); warstwa 50–60 cm: a) 5 fragm. ceramiki: neolit, b) 6 krzemieni: odłupek, 2 wióry, okruch, 2 łuszczenie (ryc. 18:b).

W y k o p XI

Warstwa 30–40 cm: a) 3 krzemienie: rdzeń (ryc. 7:a), odłupek, zgrzebło? (ryc. 21:e); warstwa 40–50 cm: a) 3 fragm. ceramiki: neolit; b) 16 krzemieni: 6 odłupków, 5 wiórów (ryc. 10:b, c), rylec (ryc. 14:d), łuszczeń (ryc. 18:c), zgrzebło (ryc. 21:d), 2 wióry retuszowane (ryc. 25:g, 26:d); warstwa 50–60 cm: a) 2 fragm. ceramiki: KWLCM – 1 (fragm. brzuśca z uchem – ryc. 2:a), KPL – 1; warstwa 60–70 cm: a) 12 krzemieni: rdzeń (ryc. 8:d), odnawiak (ryc. 9:d), 6 wiórów (ryc. 7:c, 10:f-h), 4 wióry retuszowane (ryc. 25:c, 26:c, e, f).

W y k o p XIA

Warstwa 30–40 cm: a) 2 fragm. ceramiki: KWLCM – 1 (wylew), KT – 1 (brzusiec zdobiony pasmem poziomych linii – ryc. 6:c); warstwa 40–50 cm: a) 1 kość dłuto (ryc. 5:a); warstwa 50–60 cm: a) 5 fragm. ceramiki: KWLCM – 1 (fragm. brzuśca z uchem), neolit – 3, KS – 1 (brzusiec z otworami – ryc. 5:d); b) 8 krzemieni: 3 odłupki, okruch, 2 łuszczenie (ryc. 18:a), wiór retuszowany (ryc. 26:b), odłupek z siekiery dwuściennej.

W y k o p XII

Warstwa 30–40 cm: a) 1 fragm. ceramiki: neolit; b) 5 krzemieni: okruch, przekłuwacz (ryc. 16:f), łuszczeń, odłupek retuszowany (ryc. 20:e), okruch retuszowany; warstwa 40–50 cm: a) 2 fragm. ceramiki: KWLCM – 1 (wylew), neolit – 1; b) 8 krzemieni: surowiak, 4 odłupki, rylec (ryc. 14:b), łuszczeń, odłupek z siekiery lub noża sierpowatego.

W y k o p XIII

Warstwa 30–40 cm: a) 3 krzemienie: surowiak, wiór (ryc. 11:o), wiór retuszowany (ryc. 26:a); warstwa 40–50 cm: a) szpula gliniana – (ryc. 29:d).

W y k o p XIV

Warstwa 40–50 cm: a) 2 fragm. ceramiki: neolit – 1, KS – 1 (wylew – ryc. 5:c); b) 5 krzemieni: odłupek, rylec z tyłczaka (ryc. 14:a), 2 łuszczenie (ryc. 18:e, f), skrobacz (ryc. 20:a); c) 1 kamień: odłupek (ryc. 28:f).

M a t e r i a ł y w y e k s p l o r o w a n e z p o p i e l n i c K Ł

Grób nr 6 (wykop I): rylec (ryc. 13:h); grób nr 25 (wykop IX): zatępiec, odłupek, wiór (ryc. 11:k); grób nr 35 (wykop VI): 4 fragm. ceramiki: KMa1 – 1 (brzusiec – ryc. 1:d); KWLCM – 1 (wylew), neolit – 2; grób nr 53 (wykop XI): 3 odłupki (nie tworzące składanki); bez podanej lokalizacji: 1 egzemplarz: wiór retuszowany (ryc. 25:e).

ANALIZA**C e r a m i k a**

Stosunkowo duże rozdrobnienie ceramiki utrudnia w znacznej części określenie jej przynależności kulturowej. Do wyjątków należą niektóre ułamki naczyń KPL oraz KT, umożliwiające częściową rekonstrukcję. Wśród uzyskanych 215 fragmentów ceramiki, można wyróżnić dwa okresy chronologiczne: neolit reprezentowany przez KMa1, KWLCM oraz KPL,

oraz epoka brązu – KM, KS i KT (pomijamy tu oczywiście najbogatsze na tym stanowisku osadnictwo związane z KŁ⁵).

Z analizy pionowego oraz poziomego zalegania zabytków wynika, że materiały te wchodziły w skład warstwy kulturowej o nieuporządkowanym następstwie czasowym. Fragmenty naczyń z obu tych okresów zalegają na tym samych poziomach, tj. poczynając od warstwy ornej dochodzą do poziomów położonych najgłębiej (60–70 cm). Zdecydowanie liczniejszy materiał zabytkowy pochodzi z neolitu. W stosunku do ilości wszystkich uzyskanych fragmentów naczyń ceramika neolityczna stanowi blisko 3/4 zbioru; przy czym wyjątkowo dużo ceramiki nie przypisano określonej jednostce kulturowej z powodu braku cech dystyngtywnych. Określono je jednak jako neolityczne biorąc pod uwagę parametry technologiczne masy ceramicznej. Wśród ceramiki epoki brązu przewagę stanowią fragmenty naczyń KT, przy śladowej obecności ceramiki należącej do samych początków wczesnego okresu epoki brązu. Przebadany obszar stanowiska nie ujawnił pozostałości obiektów ziemnych starszych od kultury łużyckiej.

Kultura malicka

Ceramika tej kultury posiada barwę brunatną i brunatno-szarą. Jej masa schudzana jest piaskiem. Przełomy ma jedno-, dwu- i trójbarwne. Grubość ścianki 0,3–1 cm. Większość fragmentów pochodzi z małych naczyń cienkościennych o ściennionych i zaokrąglonych krawędziach wylewów. Dwa fragmenty naczyń (puchariki? – o średnicy 14, 24 cm) posiadają zdobienie w postaci rzędu dołków palcowych. Zachowane dna są płaskie, o średnicy 4–5 cm. Pozostałe fragmenty stanowią części wylewów mis o łukowatym profilu, pucharików i garnków o wychylonym wylewie – ich średnice wynoszą około 11, 18 i 28 cm (por. ryc. 1).

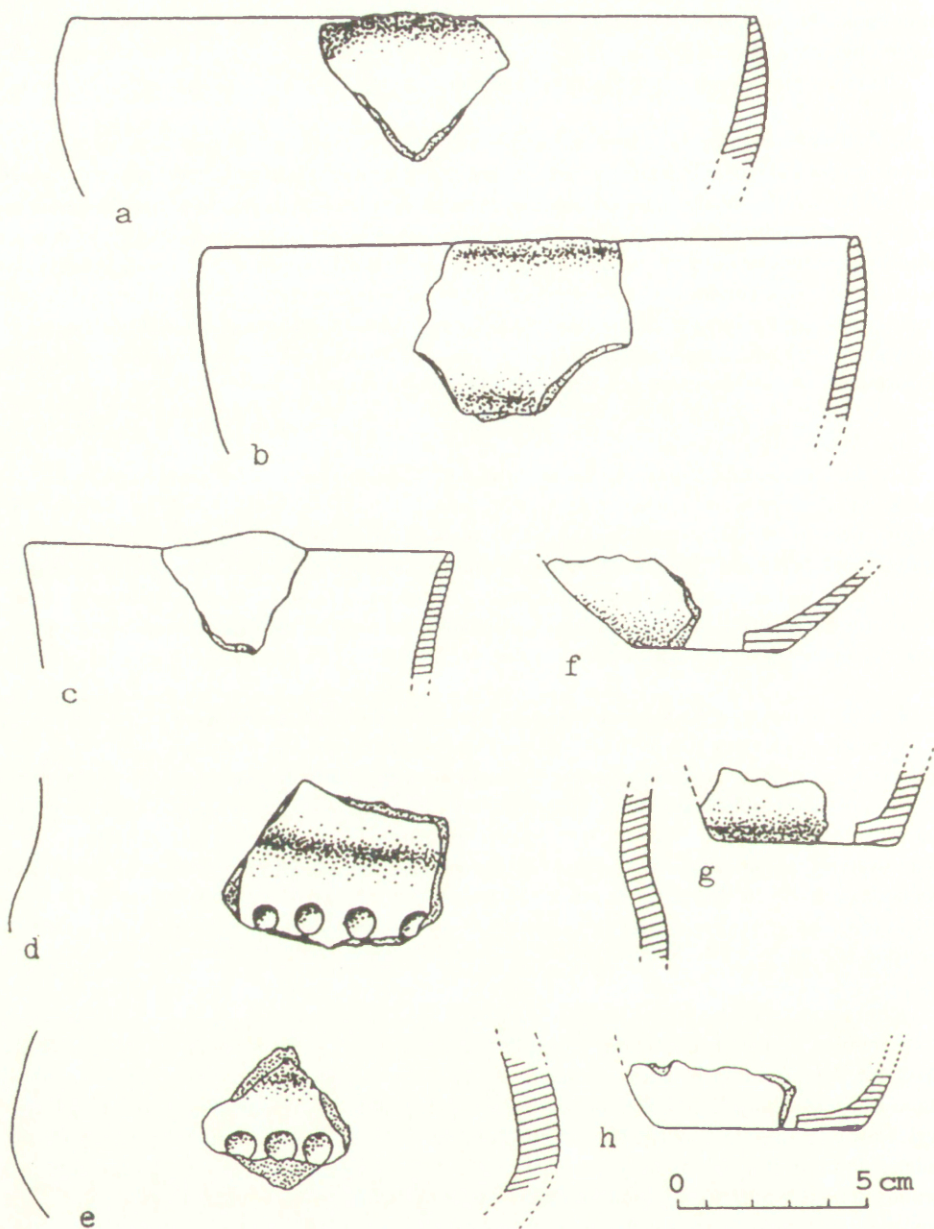
Kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej.

Ceramika tej kultury posiada barwę szarą i szaro-brunatną, niekiedy plamiastą. Gлина schudzana jest piaskiem o zróżnicowanej granulacji. Przełomy naczyń jednobarwne, rzadziej dwubarwne, ścianki posiadają grubość 0,3–1 cm. Krawędzie wylewów ściennione i zaokrąglone. Odkryte części naczyń nie są zdobione. Jedynie trzy fragmenty stanowią części brzuśców z zachowanymi taśmowatymi uchami. Zachowane dna są płaskie o średnicy 6–12 cm. Wylewy o średnicach dochodzących do 20 cm należą do mis o łukowatym profilu. Wylewy czarek bez wyodrębnionej szyjki oraz z szyjką cylindryczną dochodzą do 12–14 cm średnicy, natomiast amforek – około 15 cm (por. ryc. 2).

Kultura pucharów lekko-watych

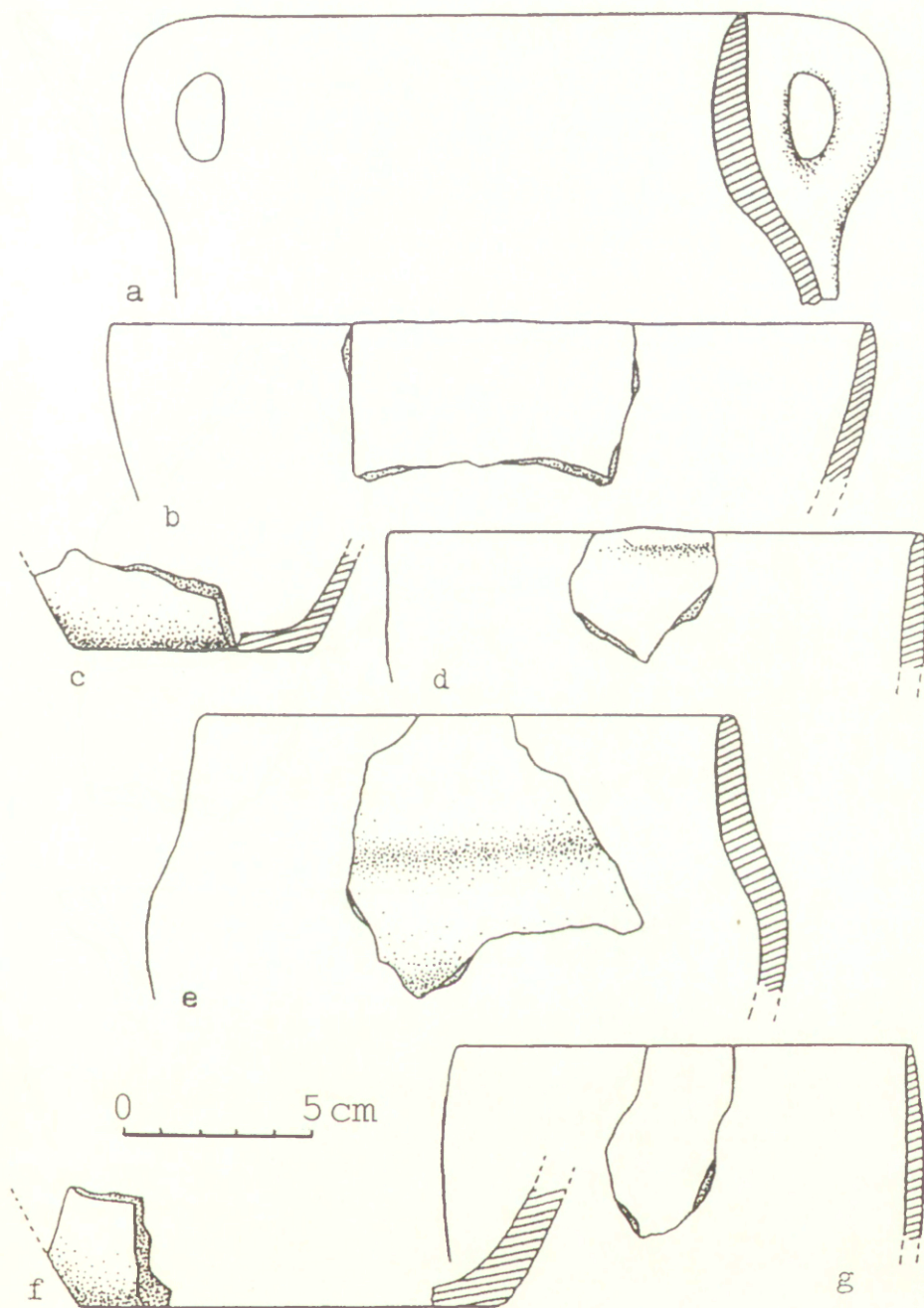
Ceramika posiada barwę szarą, brunatną, brunatno-szarą i szaro-żółtą. Gлина schudzana jest piaskiem. Przełomy naczyń jedno-, sporadycznie dwubarwne. Zdecydowana większość fragmentów stanowi części dużych grubościennych naczyń. Ich grubości sięgają 0,5–1,5 cm. Krawędzie wylewów są ściennione, zaokrąglone lub profilowane, niekiedy płasko ścięte. Wśród fragmentów, jeden zdobiony jest dwoma rzędami nacięć pod krawędzią wylewu. Dna pochodzą z dużych grubościennych pucharów, a ich średnice wynoszą 9–14 cm. Natomiast średnice wylewów posiadały przypuszczalnie 45–50 cm. Stwierdzono również fragment wylewu misy o łukowatym profilu, średnicy blisko 15–16 cm (por. ryc. 3 i 4).

⁵ W opracowaniu J. Niedźwiedzia – por. przyp. 2.

Ryc. 1. Komarów-Osada, stan. 9. Ceramika kultury malickiej. Rys. J. Bagińska.

Fig. 1. Komarów-Osada, Site 9. Pottery of the Malice culture. Drawn by J. Bagińska.

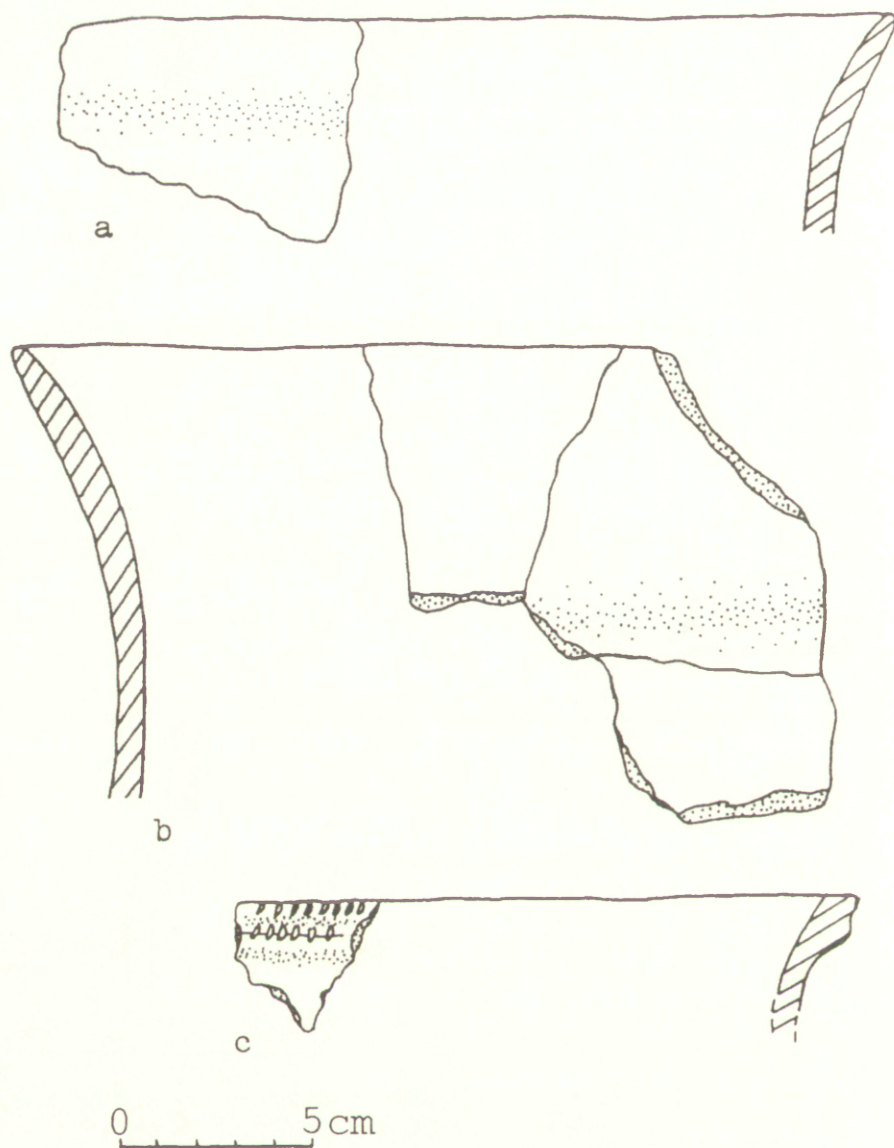

Ryc. 2. Komarów-Osada, stan. 9. Ceramika kultury wołyńsko-lubelskiej – ceramiki malowanej.

Rys. J. Bagińska.

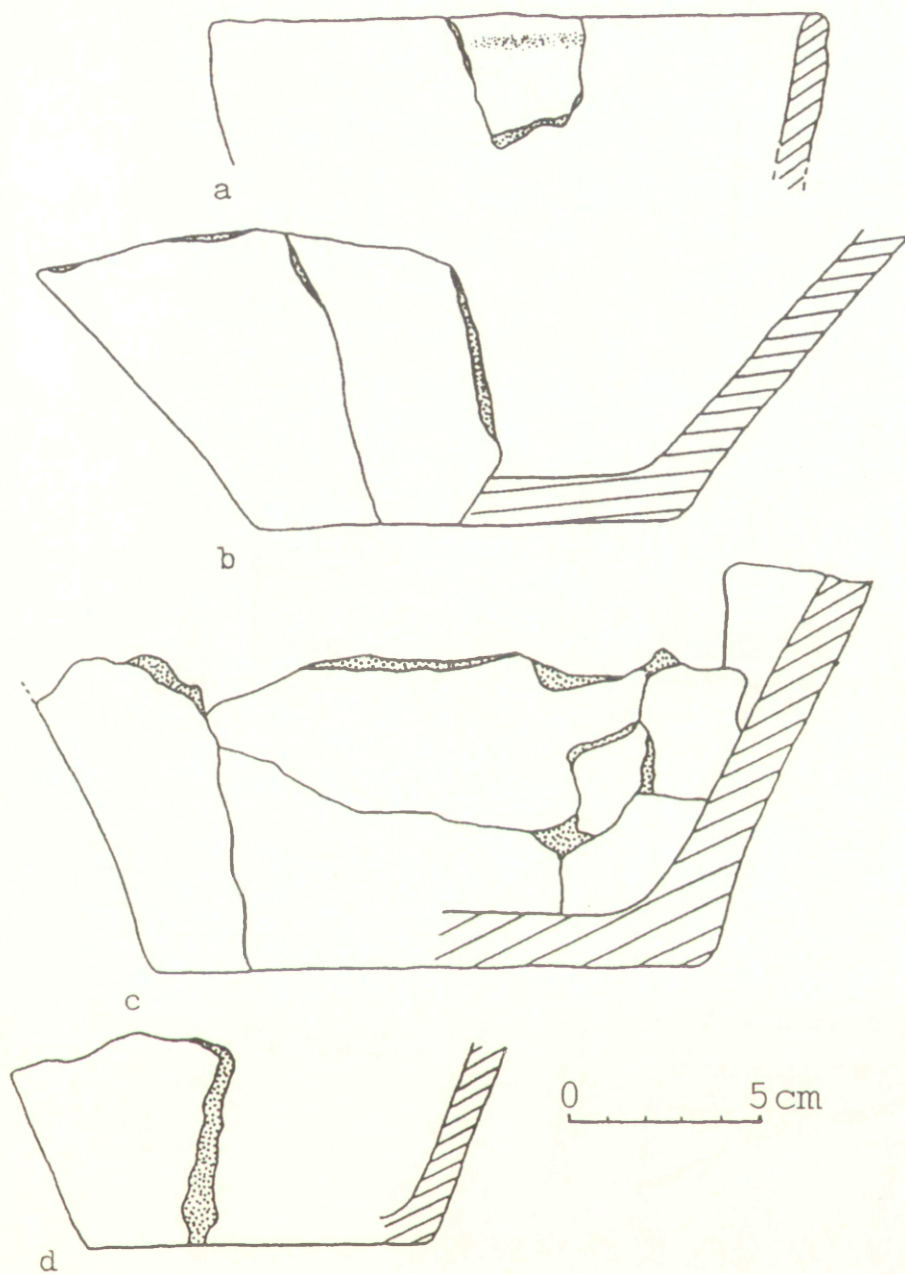
Fig. 2. Komarów-Osada, Site 9. Pottery of the Lublin Volhynia painted pottery culture.

Drawn by J. Bagińska.

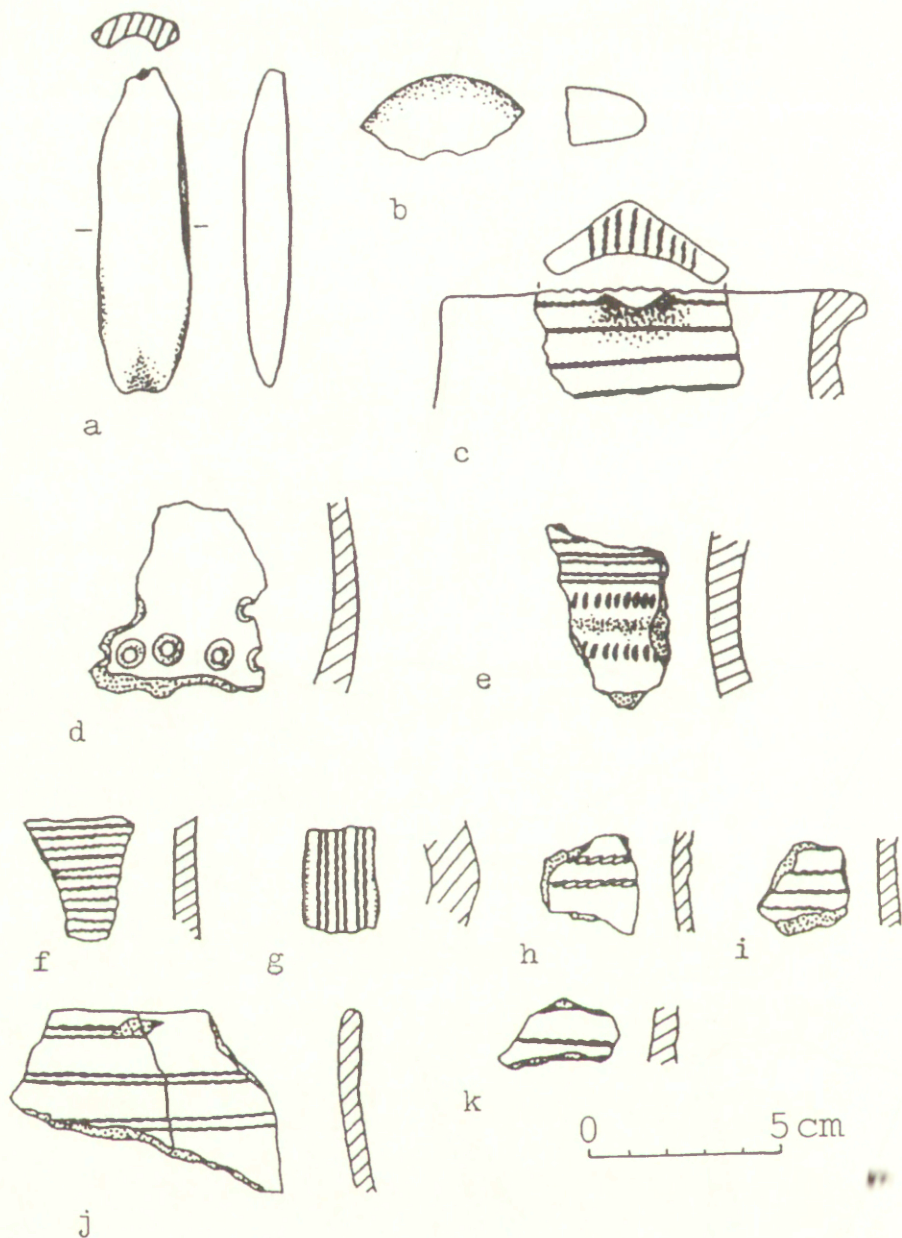
Ryc. 3. Komarów-Osada, stan. 9. Ceramika kultury pucharów lejkowatych. Rys. J. Bagińska.

Fig. 3. Komarów-Osada, Site 9. Pottery of the Funnel Beaker culture. Drawn by J. Bagińska.

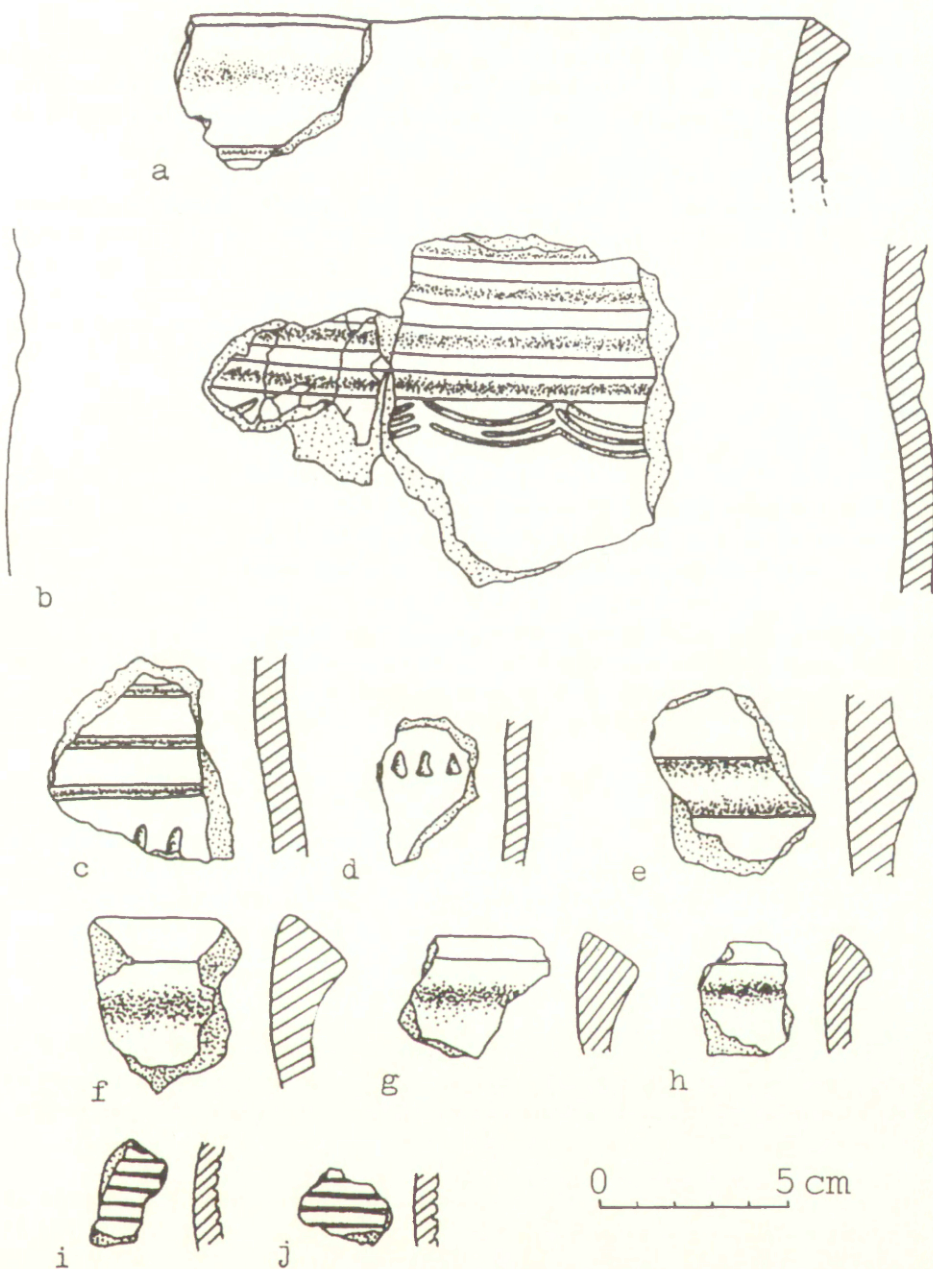
Ryc. 4. Komarów-Osada, stan. 9. Ceramika kultury pucharów lejkowatych. Rys. J. Bagińska.

Fig. 4. Komarów-Osada, Site 9. Pottery of the Funnel Beaker culture. Drawn by J. Bagińska.

Ryc. 5. Komarów-Osada, stan. 9. Dłuto kościane(a), przęślik wapienny(b), ceramika kultury strzyżowskiej(c-g) oraz kultury mierzanowickiej(h-k). Rys. J. Bagińska.

Fig. 5. Komarów-Osada, Site 9. Bone chisel (a), limestone spindle whorl (b), pottery of the Strzyżów culture (c-g), pottery of the Mierzanowice culture (h-k). Drawn by J. Bagińska.

Ryc. 6. Komarów-Osada, stan. 9. Ceramika kultury trzcinieckiej. Rys. J. Bagińska.

Fig. 6. Komarów-Osada, Site 9. Pottery of the Trzciniec culture. Drawn by J. Bagińska.

Kultura mierzanowicka

Ceramika barwy brunatnej i szarej, schudzana jest drobnoziarnistym tłuczniem kamiennym, o przełomach jednobarwnych. Ścianki naczyń o grubości 0,4–0,8 cm. Krawędź wylewu nieznacznie pogrubiona. Wszystkie fragmenty posiadają zdobienie w postaci odcisków sznura (por. ryc. 5:h–k).

Kultura strzyżowska

Ceramika barwy szarej i szaro-brunatnej, schudzana jest drobnoziarnistym tłuczniem kamiennym. Przełomy jedno- i dwubarwne, ścianki o grubości 0,3–0,8 cm. Zachowana krawędź wylewu jest nieznacznie pogrubiona, dodatkowo posiada guzek zdobiony ornamentem sznurowym. Pozostałe fragmenty brzuśców oraz częściowo zachowane ucho są również zdobione odciskami sznura, na jednym fragmencie połączone z pionowymi stempelkami. Fragment brzuśca posiada nieregularnie rozmieszczone otwory. Wylew z guzkiem należy do małego pucharka lub kubka o średnicy blisko 10 cm (por. ryc. 5:c–g).

Kultura trzcinińska

Reprezentowana jest, jak wspomniano, przez stosunkowo liczne ułamki ceramiki barwy brunatnej, brunatno-szarej, szarej i pomarańczowo – ceglastej. Surowiec schudzano drobno- i gruboziarnistym tłuczniem kamiennym, którego wielkość ziaren dochodzi niekiedy do grubości ścianek naczyń. Przełomy są jednobarwne, a grubość ścianek waha się w granicach 0,6–1,2 cm. Krawędzie wylewów pogrubione, zaokrąglone lub silnie pogrubione i ukośnie ścięte. Stwierdzono zdobienia naczyń listwą plastyczną, pasmami poziomych rytych linii, niekiedy wzbogaconych liniami łukowatymi i pionowymi nakłuciami. Zrekonstruowany fragment wylewu pochodzi z wazowatego naczynia o średnicy około 28 cm. Inny zdobiony fragment górnej partii naczynia jest częścią garnka o słabo wyodrębnionym brzuścu, średnicy blisko 24 cm (por. ryc. 6).

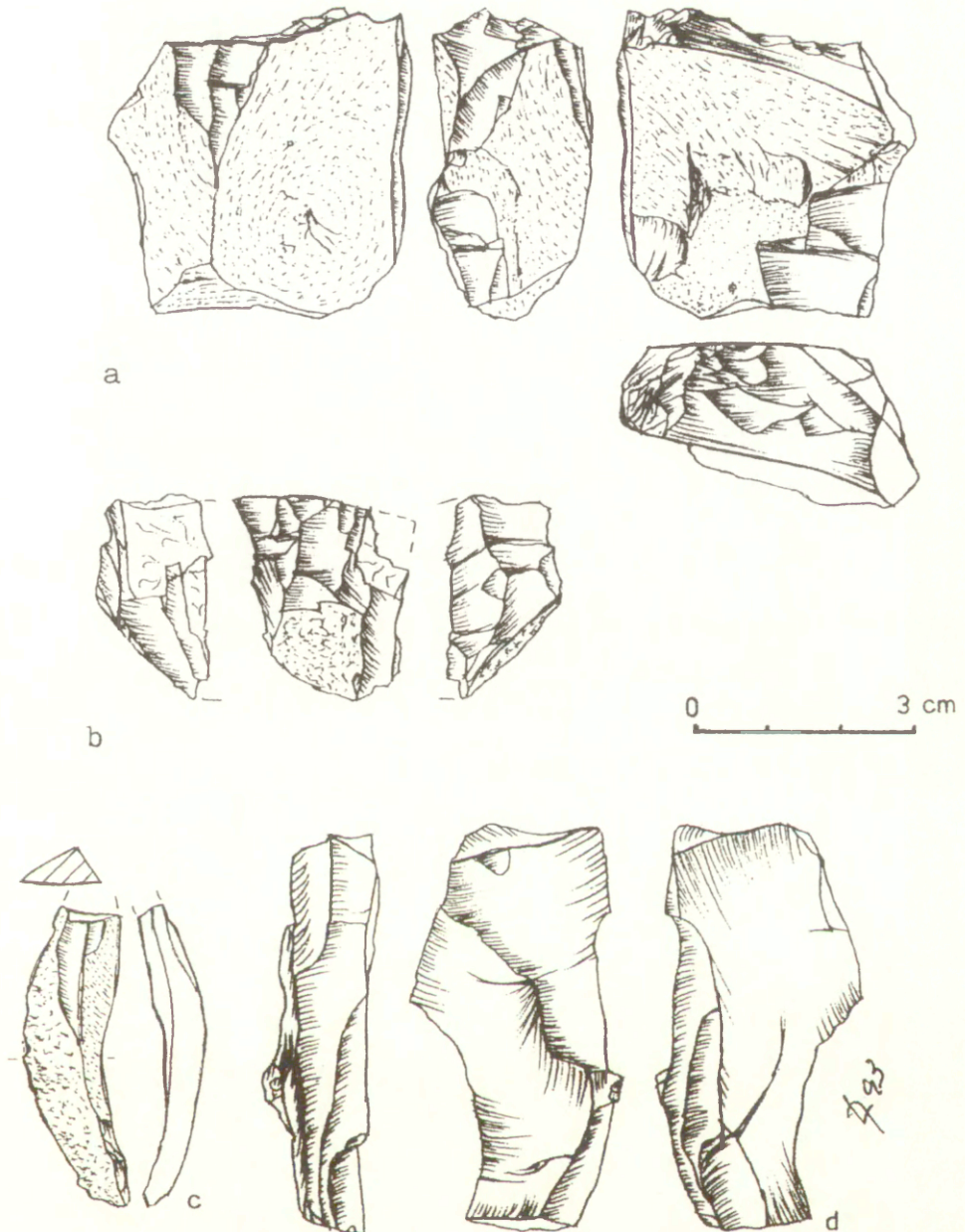
K r z e m i e ń

W trakcie badań uzyskano 493 egzemplarze krzemienne, które omówiono w poszczególnych grupach technologicznych (w kolejności zaprezentowanej w tab. 4): a) surowiaki, rdzenie i formy techniczne oraz półsurowiec wiórowy i odłupkowy, b) grupa narzędzi oraz odpadków powstałych w trakcie ich formowania.

A. Grupa pierwsza – surowiaki, rdzenie, formy techniczne, półsurowiec.

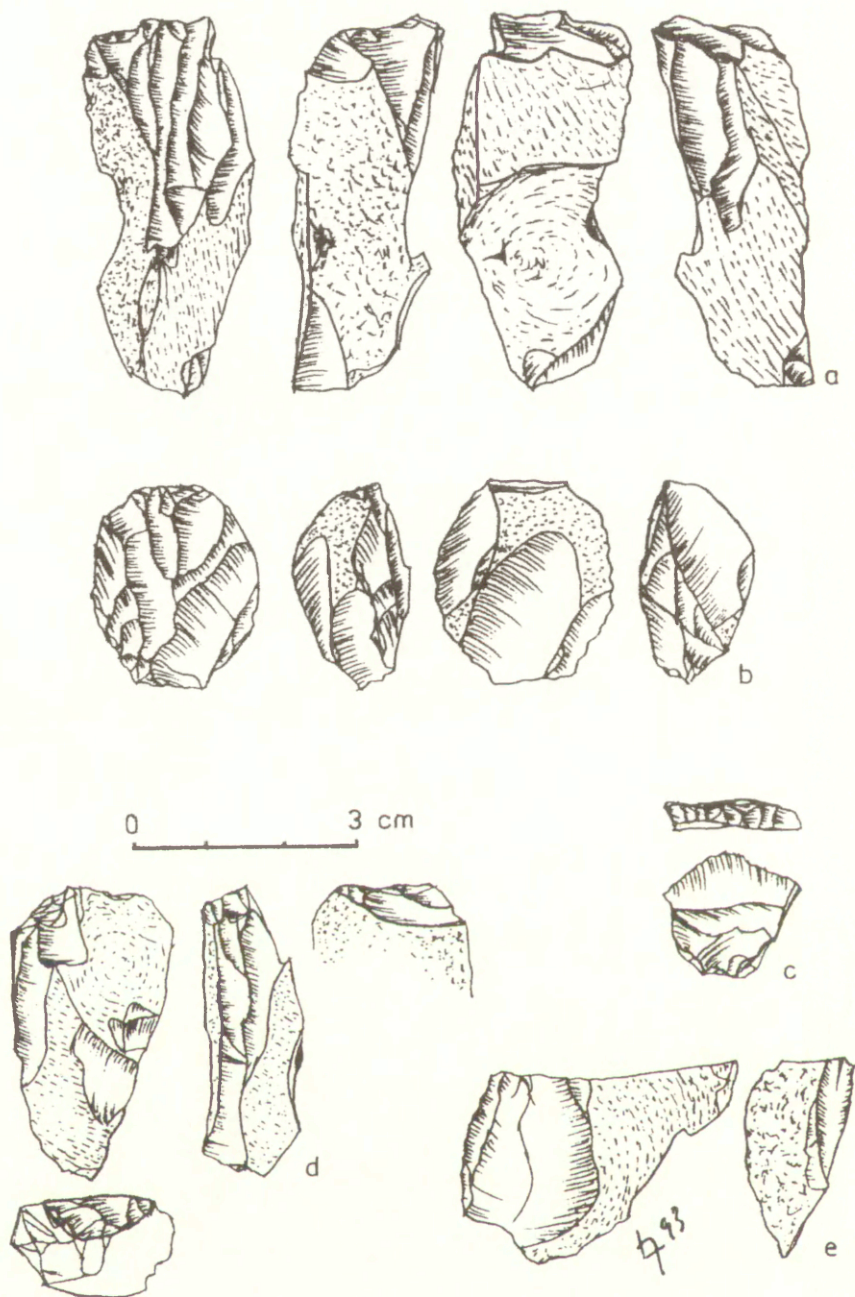
S u r o w i a k i. Wyróżniono 7 okazów tych form stosunkowo małych i bardzo małych, o bulastym kształcie. W jednym tylko przypadku mamy do czynienia z płytkowatą konkrecją stanowiącą niewykryształowaną formę skały krzemiennej. Pozostałe okazy reprezentują skały kredowe narzutowe, o powierzchniach eolicznych lub zdartej korze.

R d z e n i e. Stwierdzono łącznie 15 egzemplarzy, w tym 7 form wiórowych, 6 odłupkowych oraz pozostałe wiórowo-odłupkowe. Są to również okazy stosunkowo małe, o rozpiętości 22–55 mm, w różnym stopniu eksploatacji – od rdzeni początkowych do form szczątkowych. Wszystkie wykonane zostały z krzemieni narzutowych o różnym odcieniu masy, zarówno z surowiaków bulastych, jak i okruchów termicznych. Wobec tego ich morfologia jest różna. Wyróżniono rdzenie wąsko- i szerookodłupniowe, zarówno o piętach prostych, jak i usytuowanych pod kątem, w różnym stopniu przygotowania. Na kilku egzemplarzach zaobserwowano dwupiętowość związaną ze zmianą orientacji procesu rdzeniowania (ryc. 7:a, b, d; 8:a, b, d, e; 9:a, c; 10:a). Jeden okaz wykonany został z obuchowej części siekiery (ryc. 24:b).

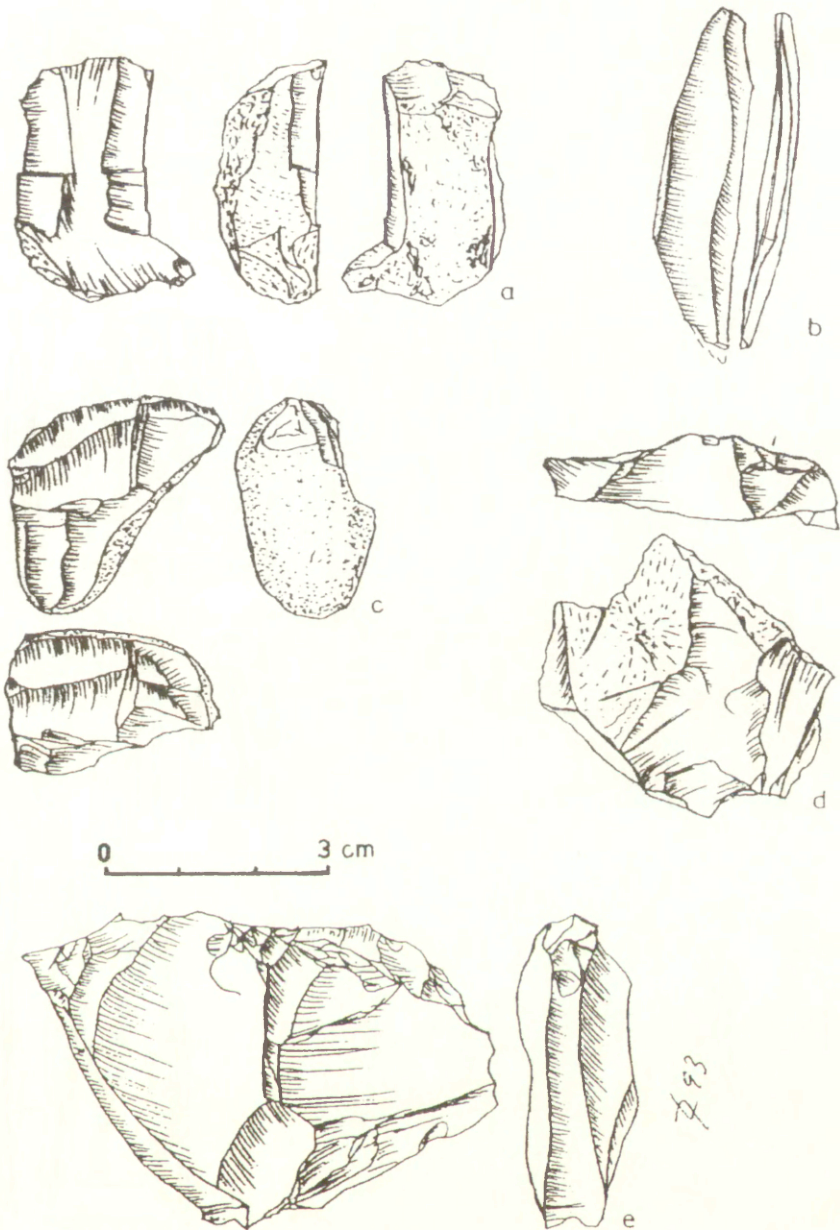
Ryc. 7. Komarów-Osada, stan. 9. Rdzenie(a, b, d), wiór(c). Rys. J. Libera.

Fig. 7. Komarów-Osada, Site 9. Cores (a, b, d), blade (c). Drawn by J. Libera.

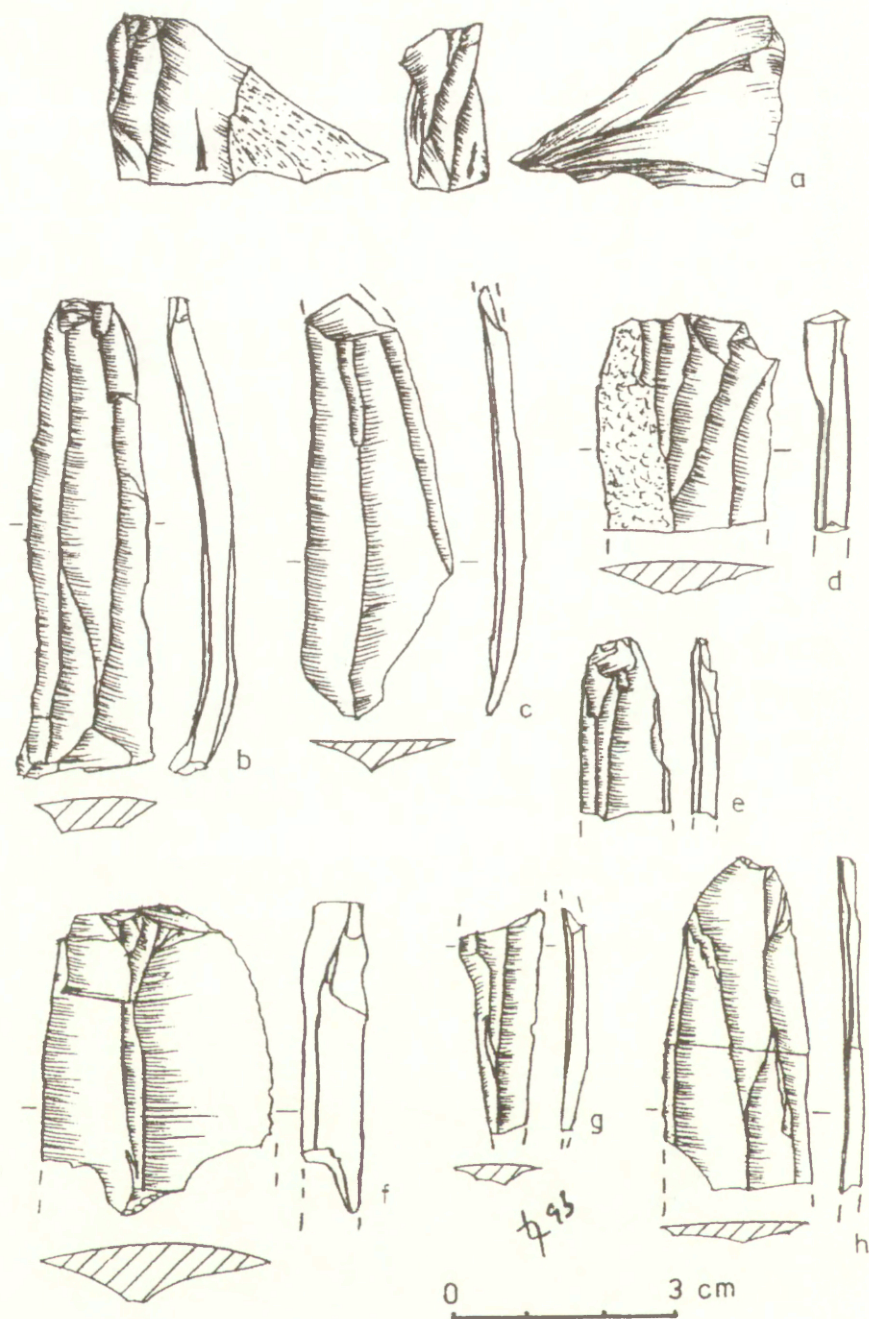
Ryc. 8. Komarów-Osada, stan. 9. Rdzenie(a, b, d, e), świerzak(c). Rys. J. Libera.

Fig. 8. Komarów-Osada, Site 9. Cores (a, b, d, e), waste flake from rejuvenation of core striking platform (c).
 Drawn by J. Libera.

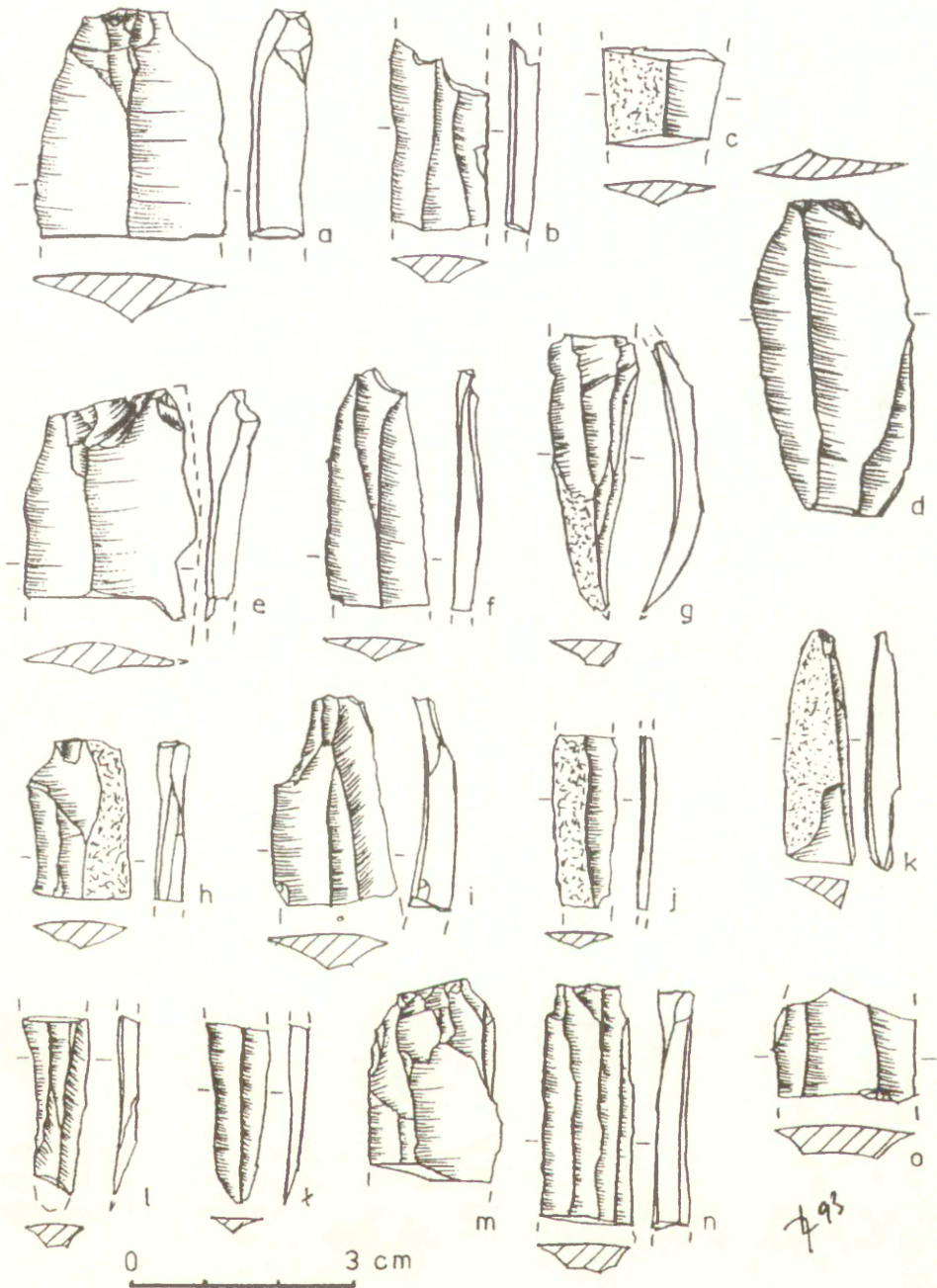
Ryc. 9. Komarów-Osada, stan. 9. Rdzenie(a, c), wiór(b), odnawiając(d), wierzchnik(e). Rys. J. Libera.

Fig. 9. Komarów-Osada, Site 9. Cores (a, c), blade (b), waste flake from shaping a new core striking platform (d), waste flake from rejuvenation of apical part of a core (e). Drawn by J. Libera.

Ryc. 10. Komarów-Osada, stan. 9. Rdzeń(a), wióry(b-h). Rys. J. Libera.

Fig. 10. Fig. 5. Komarów-Osada, Site 9. Core (a), blades (b-h). Drawn by J. Libera.

Ryc. 11. Komarów-Osada, stan. 9. Wióry. Rys. J. Libera.

Fig. 11. Komarów-Osada, Site 9. Blades. Drawn by J. Libera.

F o r m y t e c h n i c z n e. W zbiorze znajdują się pojedyncze egzemplarze zatępca, odnawiaka, świeżaka, wierzchnika i dwupiętnika – łącznie 5 okazów. Są to formy typowe w swych kategoriach, stanowiące uzupełnienie do stwierdzonych rdzeni i powstałe zapewne przy ich formowaniu lub naprawach (ryc. 8:c; 9:d, e). Wykonane są z surowca narzutowego poza odłupkowym wierzchnikiem, który pochodzi z kongrecji krzemienia kredowego kopalnianego.

O d ł u p k i. Stanowią najliczniejszą grupę zabytków krzemiennych. Uzyskano 182 egzemplarze tych form różnej wielkości, od okazów noszących miano łusek (poniżej 10 mm) do odłupków średniej wielkości, dochodzących do 60 mm. Przy czym te ostatnie należą do wyjątkowo nielicznych. Zbiór ten zdominowany jest przez odłupki małe, odbite za pomocą pośrednika, rzadziej twardego tłuka. Zupełnie marginalny procent stanowią formy z powierzchniami korowymi, czy też eolicznymi. W grupie tej zdecydowanie dominuje surowiec narzutowy, uzupełniony skałami kopalnianymi o odcieniach szaro-granatowych, niekiedy wręcz czekoladowych. Stwierdzono również śladowy udział krzemienia świeciechowskiego.

W i ó r y. Uzyskano 64 egzemplarze, z których tylko około 1/5 stanowią okazy zachowane w całości. Wśród form pokawałkowanych najwięcej jest części przypiętkowych. Wykazują one stosunkowo zwartą grupę stylistyczną. Ich wartości metryczne wahają się w przedziale 25–35 mm długości, wśród których wyróżniono zarówno wióry szerokie 20–30 mm, jak i wąskie 10–15 mm. Bardziej metrycznie zróżnicowane są części środkowe oraz wierzchołkowe. Zdecydowana większość okazów pochodzi z rdzeni jednopiętkowych o stosunkowo regularnej odłupni – makrolitycznych i mediolitycznych, w stopniu znikomym mikrolitycznych (ryc. 7:c; 9:b; 10:b-h; 11). Zbiór ten wykazuje większe zróżnicowanie surowcowe. Obok gatunków narzutowych, znaczny procent stanowią wióry, do uzyskania których wykorzystano doskonałe skały kopalniane w typie wołyńskich, tj. surowce o masie szaro-granatowej.

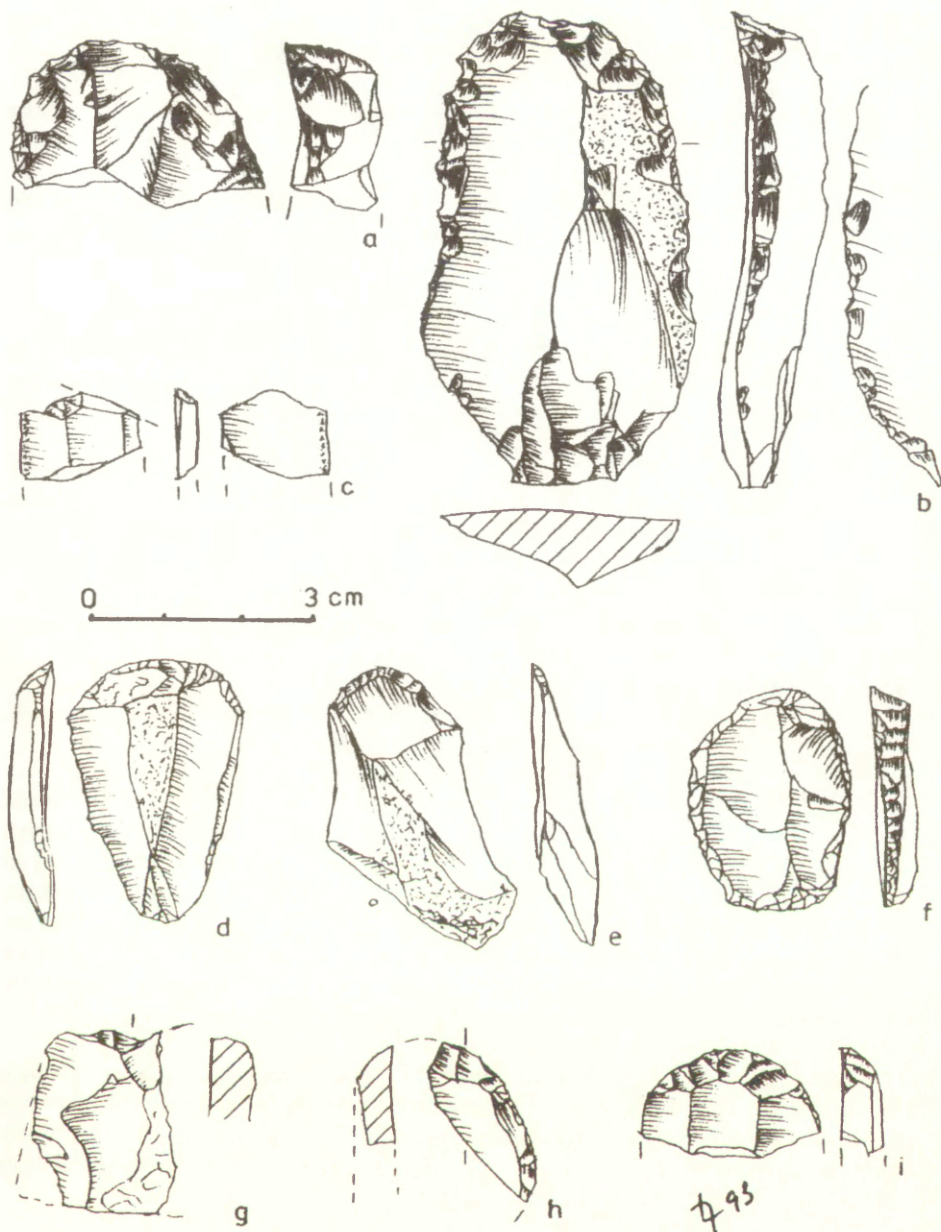
O k r u c h y p r z e m y s ł o w e. Jest to kategoria odpadków, jakie stale towarzyszą materiałom krzemiennym. Sklasyfikowane tu 52 formy to okazy bardzo drobne, pochodzące zapewne ze wstępnego procesu rdzeniowania, jak i obróbki narzędzi. Reprezentowany jest tu głównie krzemień narzutowy, w stopniu mniejszym kredowy kopalniany, szaro-granatowy.

B. Narzędzia i odpadki powstałe przy ich formowaniu.

Łącznie wydzielono 151 okazów narzędzi, co stanowi blisko 32% całego inwentarza krzemiennego. Wyróżniono 14 typów, włączając tu także łuszcznie. Ponadto grupę tę uzupełniają rylczaki oraz rylcowce, jak również odłupki odbite z narzędzi rdzeniowych typu siekiery lub noże sierpowate⁶.

D r a p a c z e. Uzyskano 8 takich form, wśród których znajdują się zarówno drapacze wiórowe, jak i odłupkowe, o różnym przebiegu drapisk oraz ich wysokości. Połowa z nich to okazy zachowane w całości. Jeden z drapaczy, o nie w pełni uformowanym drapisku posiada dwustronne wyświecenie krawędzi bocznej na podobieństwo tzw. sierpaków (ryc. 12).

⁶ Przy opisie zrezygnowano z określeń surowcowych (por. uwagi na temat surowców krzemiennych w niniejszym opracowaniu). Wśród narzędzi podano jedynie wytwory z krzemienia świeciechowskiego – por. przypisy pod rycinami.

Ryc. 12. Komarów-Osada, stan. 9. Drapacze. Rys. J. Libera.

Fig. 12. Komarów-Osada, Site 9. Endscrapers. Drawn by J. Libera.

R y l c e. Wśród 12 okazów stwierdzono odmiany klinowe, węglowe, łamańce i jedynaki, przy czym dwie formy to kombinacja ryłca węglowego i jedynaka oraz klinowego z łamańcem. W zbiorze tym zwraca uwagę jeden egzemplarz bardzo masywnego łamańca, a także okazy z dodatkowym łuskaniem strony spodniej. W jednym przypadku ryłce wykonane z tylczaka (łukowego?) – (ryc. 13:a–c, f–i; 14:a, b, d–f).

P ó ł t y l c z a k i. Stwierdzono 4 różne odmiany tych narzędzi. Jeden z nich nawiązuje do półtylczaków typu Komornica. Zwraca uwagę również okaz o niepełnie łuskany półtylcu (ryc. 14:g–j).

T y c z a k i. Wyróżniono tylko jedną taką formę (poza okazem przerobionym na ryłce – wyżej wzmiankowanym). Jest to narzędzie o bardzo wysoko łuskany tyłcu oraz delikatnie retuszowanym zębato przeciwległym boku wyświeconym dwustronnie na całej długości, co w kategorii narzędzi funkcjonalnych klasyfikuje go jako tzw. sierpiec (ryc. 15:a).

W i ó r o w c e. Wszystkie 3 formy to wiórowce jednoboczne, o łuskaniu płaskim lub półstromym, zachowane fragmentarycznie. Okaz najdłuższy, wzdłuż odłamanego wierzchołka na stronie spodniej posiada delikatne wyświecenie (ryc. 15:b, d, e).

G r o c i k i. Z 4 okazów, trzy to formy sercowate, w tym jeden okaz smukły (ryc. 16:a–c). Jedno ostrze to typowy grocik trzoneczkowaty typu mazowszańskie. Jest to okaz o piórze zakończonym półtylcem (ryc. 16:e).

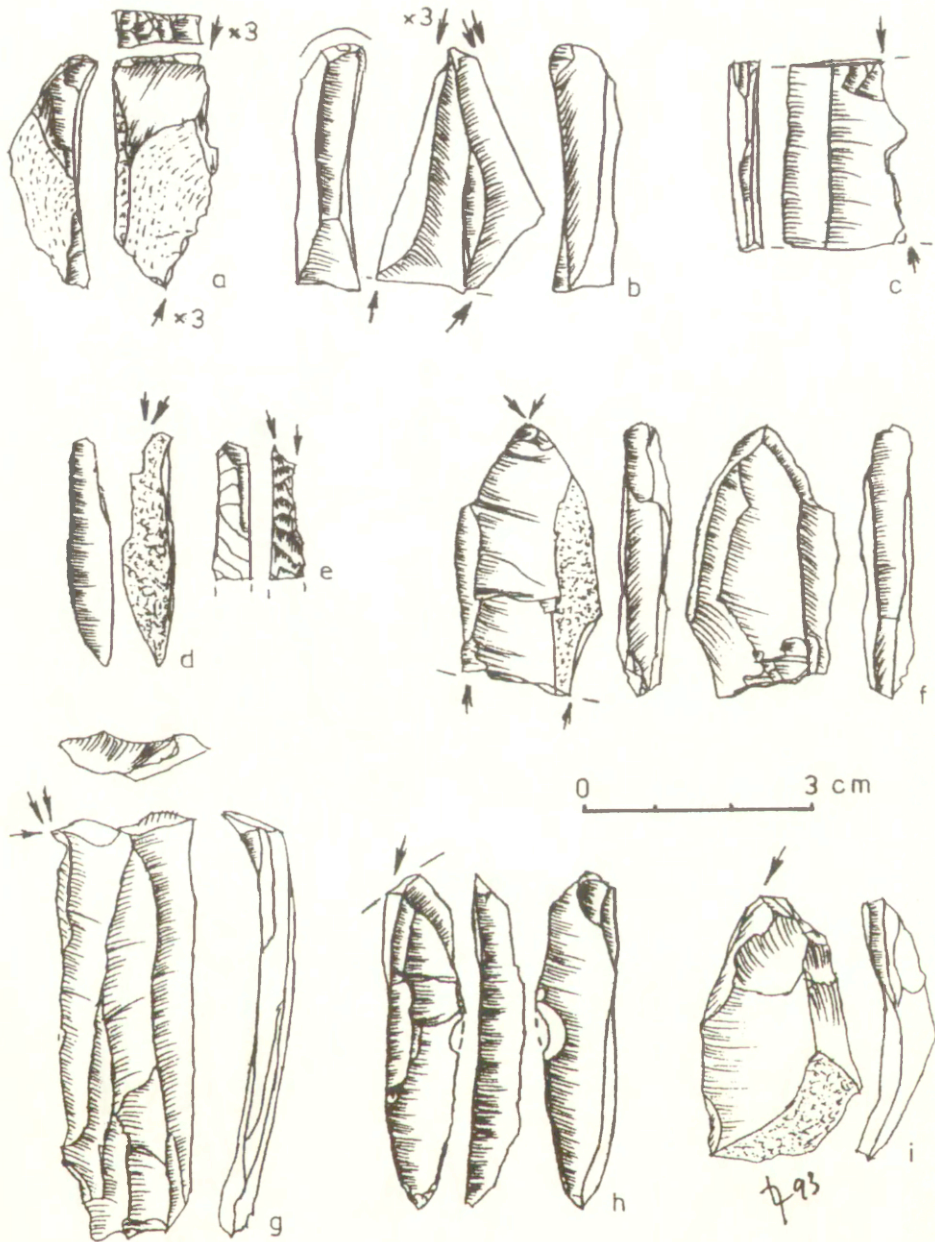
P r z e k ł u w a c z e i w i e r t n i k i. Wydzielono 2 wiertniki o delikatnie łuskanych bokach, przekłuwacz retuszowany ryńienkowato oraz żądło innego przekłuwacza (ryc. 16:d, f–h).

Ł u s z c z n i e. Włączone do grupy narzędzi 53 łuszcznie charakteryzuje przede wszystkim sposób uformowania biegunów. Niemalże na wszystkich okazach są one bardzo ostre, o małych wartościach kątów biegunowych. Dominują łuszcznie dwubiegunowe, tylko nieliczne należą do form czterobiegunowych. Na kilku okazach zaobserwowano odboczne odbicia tzw. łuszczników, form odbitych od biegunów na podobieństwo ryłczaków (por. J. Libera 1985, s. 183). Do ich wykonania użyto najczęściej płaskich konkrecji, czy też okruchów, niekiedy także uszkodzonych narzędzi. W jednym przypadku łuszczień wykonano z fragmentu noża sierpowatego lub siekiery (ryc. 17; 18; 19).

S k r o b a c z e i r a k l e t y. Z 6 wydzielonych form, 3 stanowią skrobacze. Ich morfologia oraz wielkość są zróżnicowane. Jeden z okazów został wykonany z łuszcznia. Inny z kolei skrobacz dwuboczny został przerobiony na łuszczenie dwubiegunowy. Formy sklasyfikowane jako raklety to odłupki o niepełnym retuszowanym boku, jeden z nich wykonany został z odłupka odbitego prawdopodobnie z siekiery (ryc. 2:g; 17:f; 20:a, b, d, f).

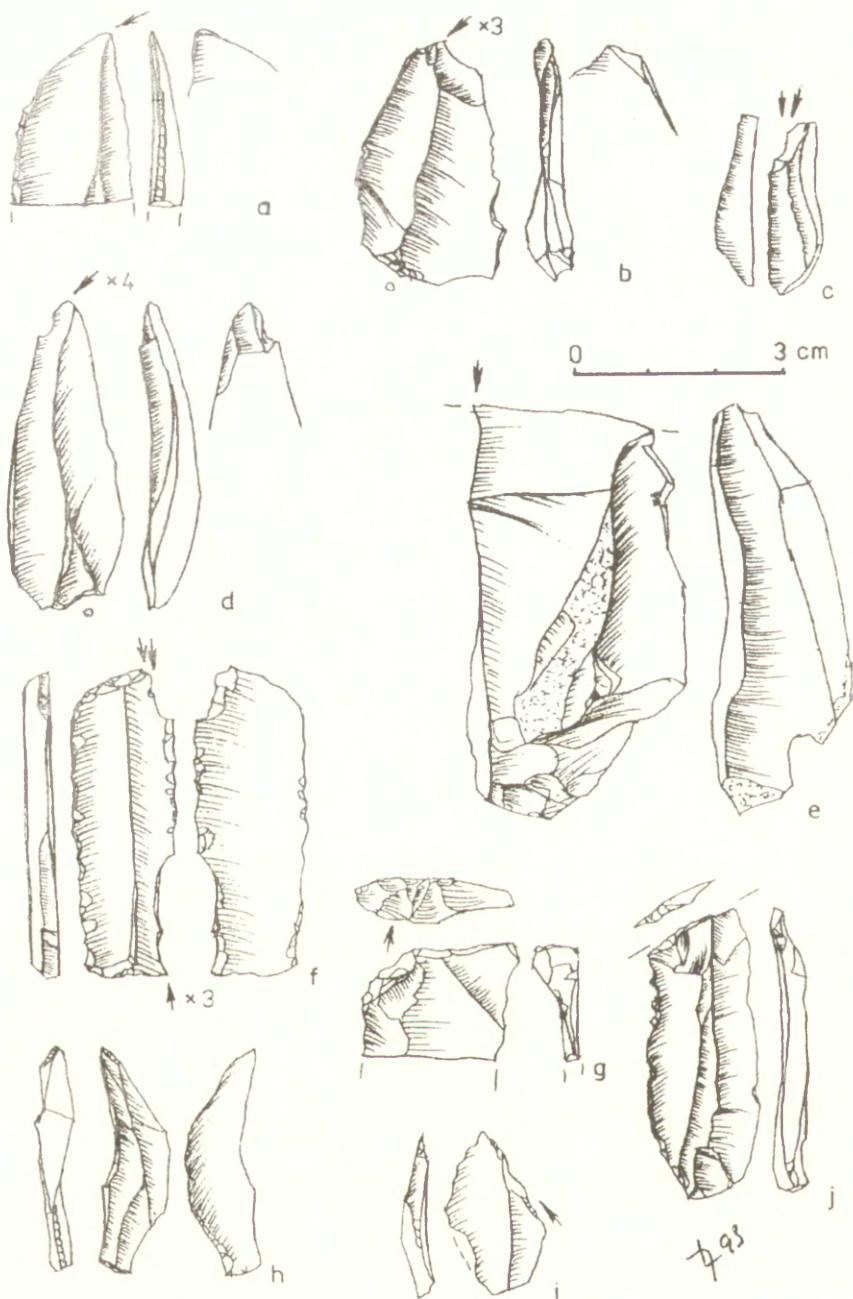
Z g r z e b ł a. Wśród 6 egzemplarzy znajdują się formy o bokach retuszowanych wzdłużnych i poprzecznych. Jedno ze zgrzebeł wykonane jest z odłupka odbitego prawdopodobnie z siekiery i ponownie przerobione na łuszczenie (ryc. 20:c; 21:b–f).

S i e k i e r y. Odkryto 2 całe okazy tych narzędzi, jeden o przekroju poprzecznym dwuściennym, drugi o przekroju owalnym – oba posiadają wyświecone korpusy w części obuchowej, zwłaszcza siekiera dwuścienna, której powierzchnia nabrała lustrzanego połysku (ryc.

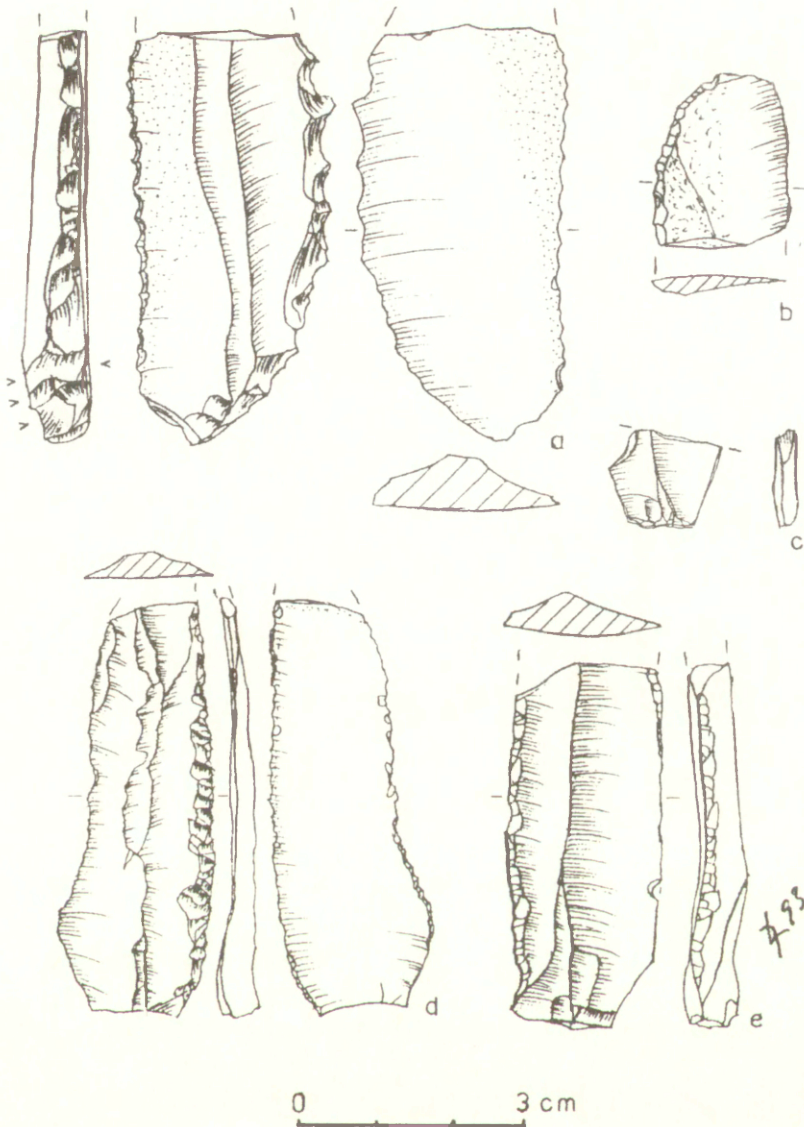
Ryc. 13. Komarów-Osada, stan. 9. Rylce(a-c, f-i), rylczaki(d, e). Rys. J. Libera.

Fig. 13. Komarów-Osada, Site 9. Burins (a-c, f-i), splinters from burin tip forming (d, e), truncated blades (g-i). Drawn by J. Libera.

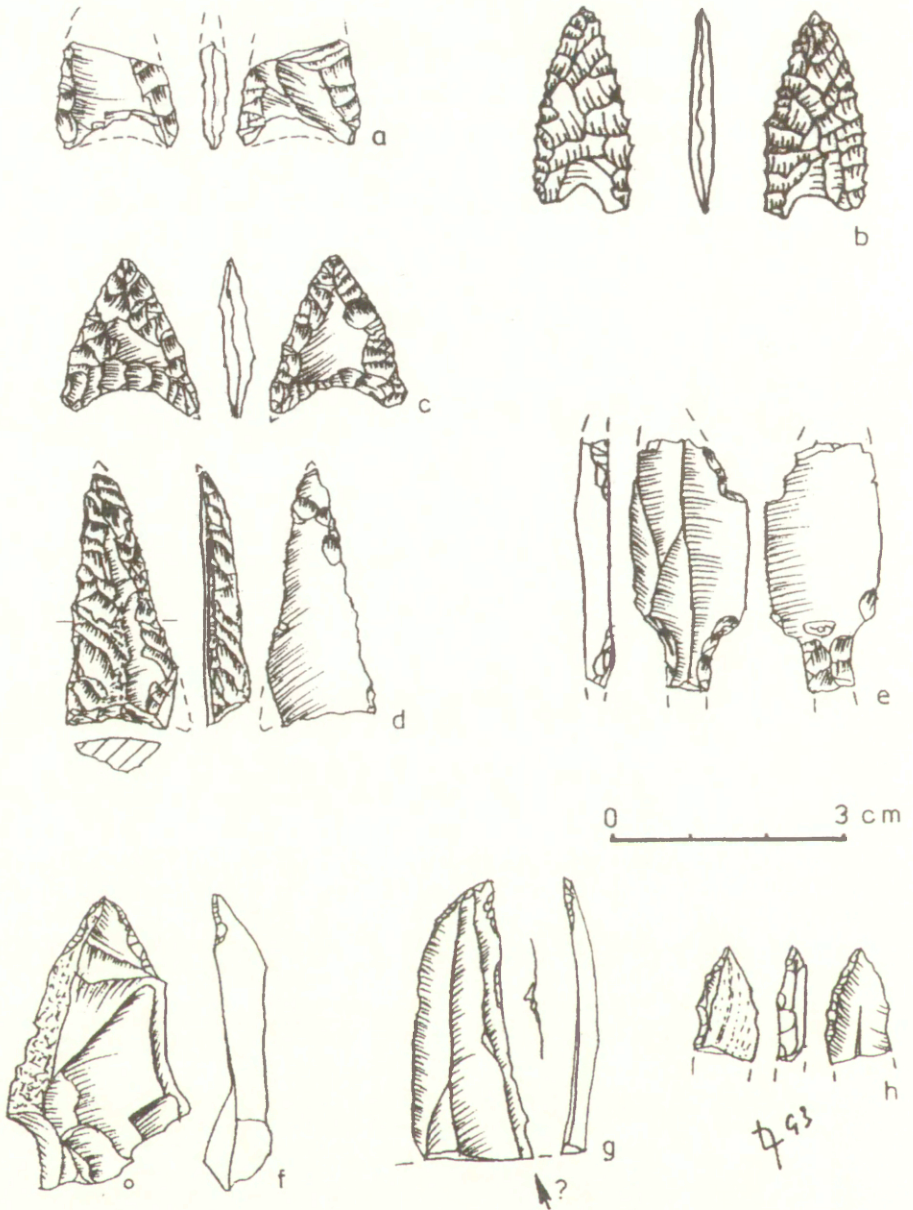
Ryc. 14. Komarów-Osada, stan. 9. Rylce(a, b, d-f), rylczak(c), półtylczaki(g-j). Rys. J. Libera.

Fig. 14. Komarów-Osada, Site 9. Burins (a, b, d-f), splinter from burin tip forming(c), truncated blades (g-j).
 Drawn by J. Libera.

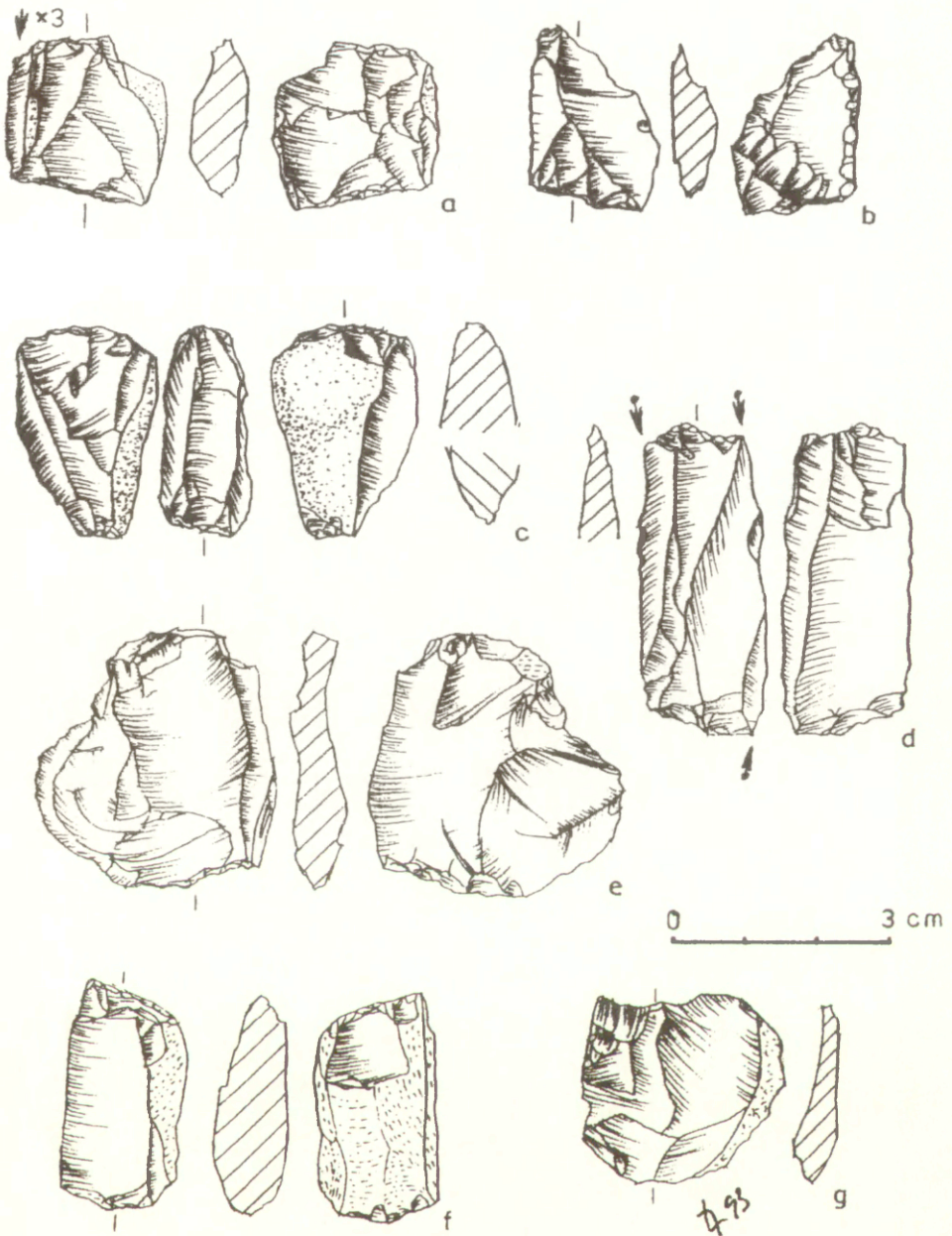
Ryc. 15. Komarów-Osada, stan. 9. Tylczak(a), wiórowce(b, d, e), rylcowiec(c). Rys. J. Libera.

Fig. 15. Komarów-Osada, Site 9. Backed blade (a), retouched blades (b, d, e), burin waste flake (c).
Drawn by J. Libera.

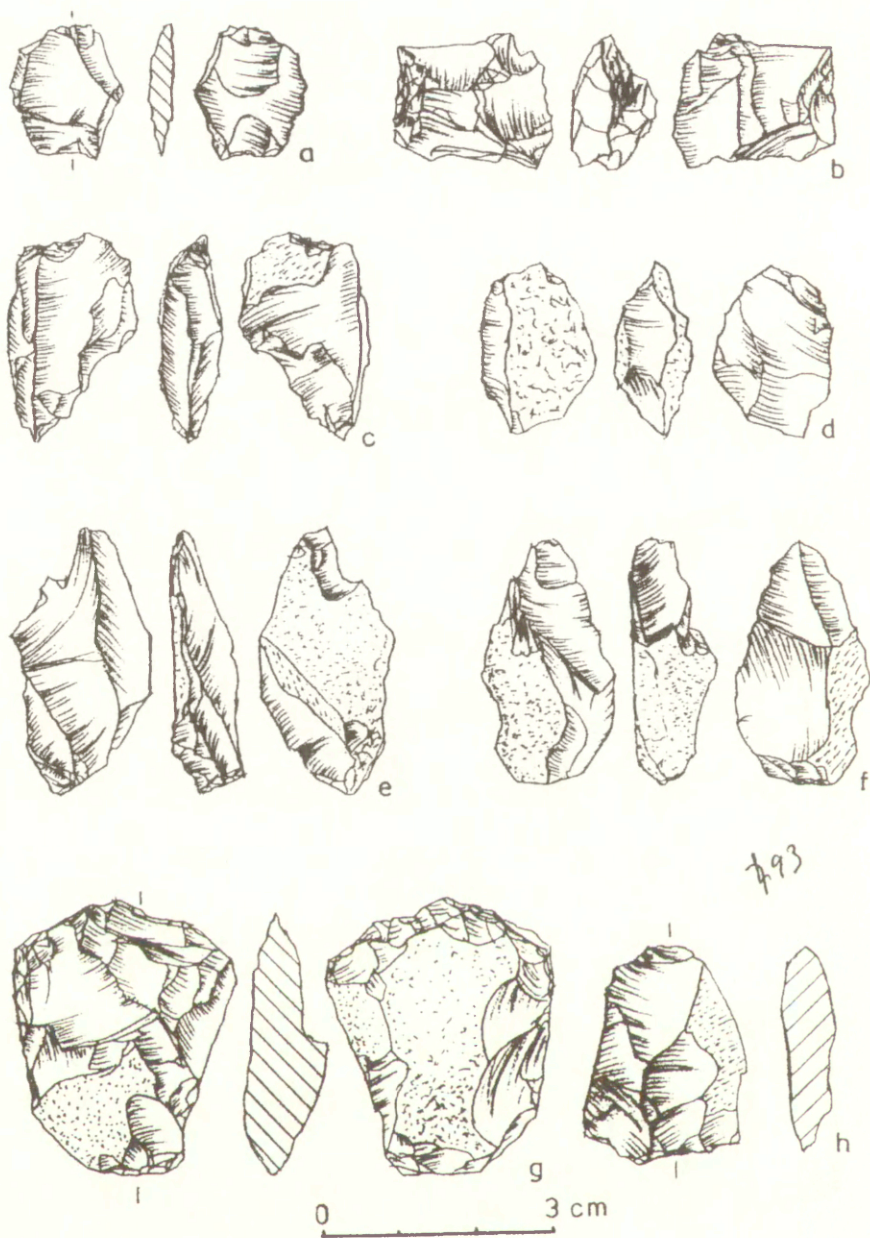
Ryc. 16. Komarów-Osada, stan. 9. Grociki(a-c), przekłuwacze(d, f, g), liściak(e), wiertnik(h).
Rys. J. Libera i J. Bągińska.

Fig. 16. Komarów-Osada, Site 9. Points (a-c), perforators (d, f, g), leaf-shaped point (e), borer (h).
Drawn by J. Libera and J. Bągińska.

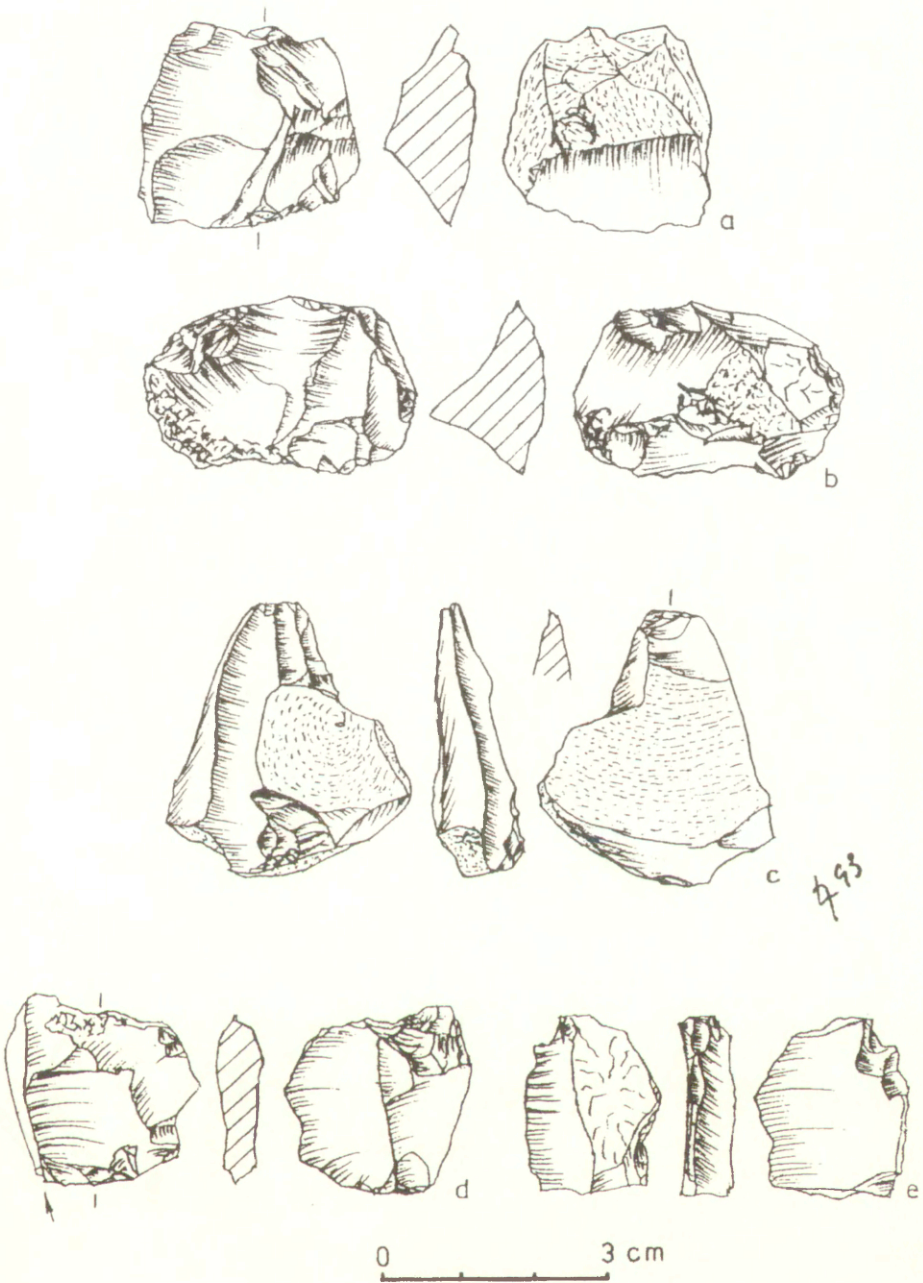
Ryc. 17. Komarów-Osada, stan. 9. Łuszcznie. Rys. J. Libera.

Fig. 17. Komarów-Osada, Site 9. Splintered pieces. Drawn by J. Libera.

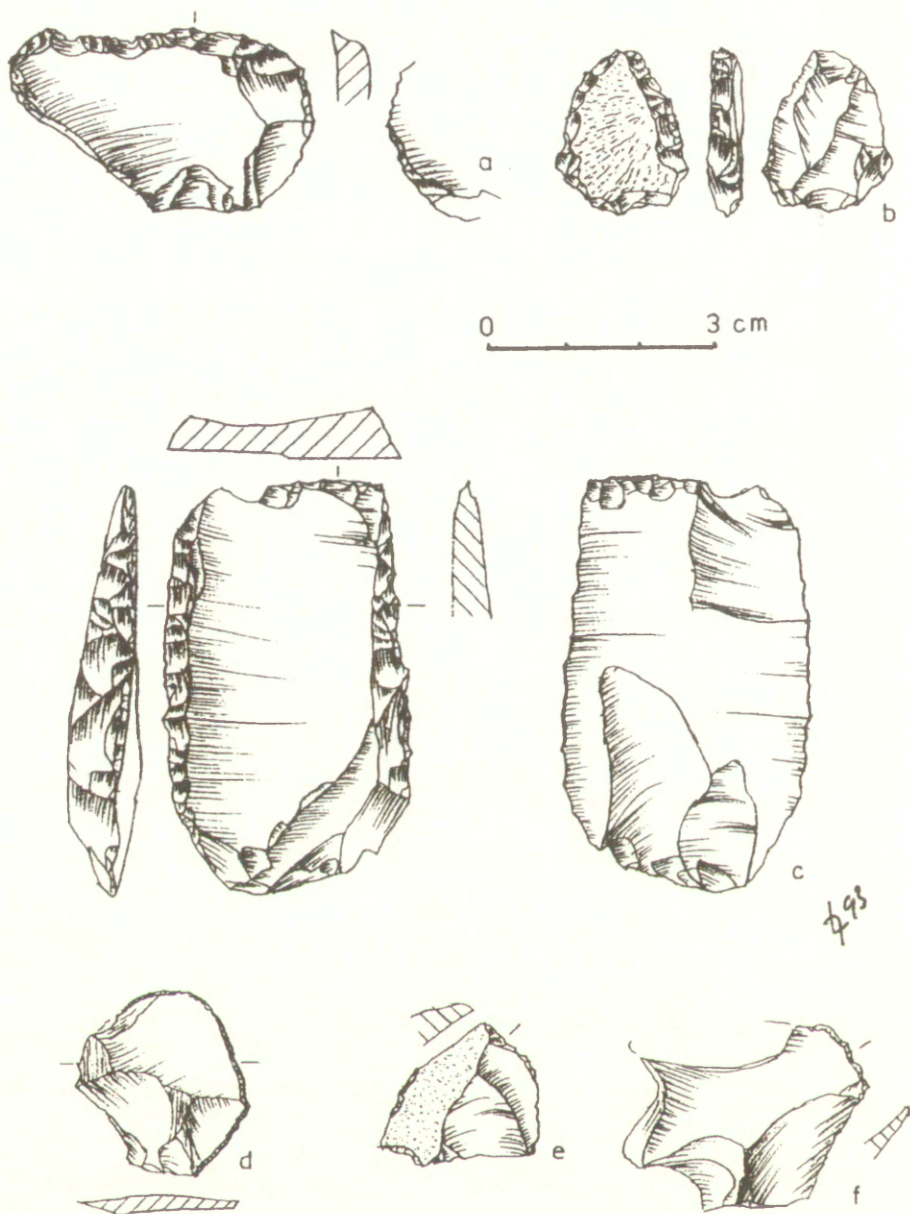
Ryc. 18. Komarów-Osada, stan. 9. Łuszczenie. Rys. J. Libera.

Fig. 18. Komarów-Osada, Site 9. Splintered pieces. Drawn by J. Libera.

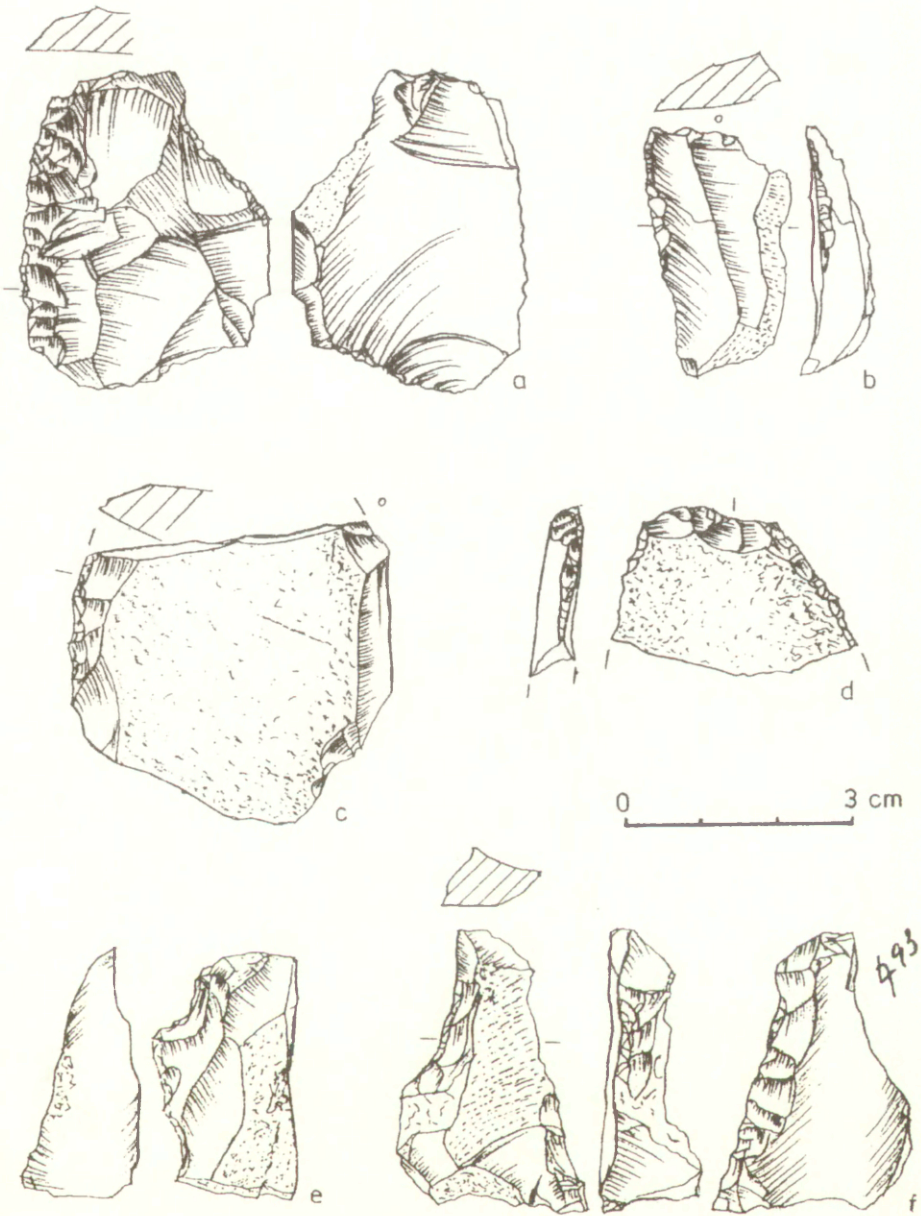
Ryc. 19. Komarów-Osada, stan. 9. Łuszcznie. Rys. J. Libera.

Fig. 19. Komarów-Osada, Site 9. Splintered pieces. Drawn by J. Libera.

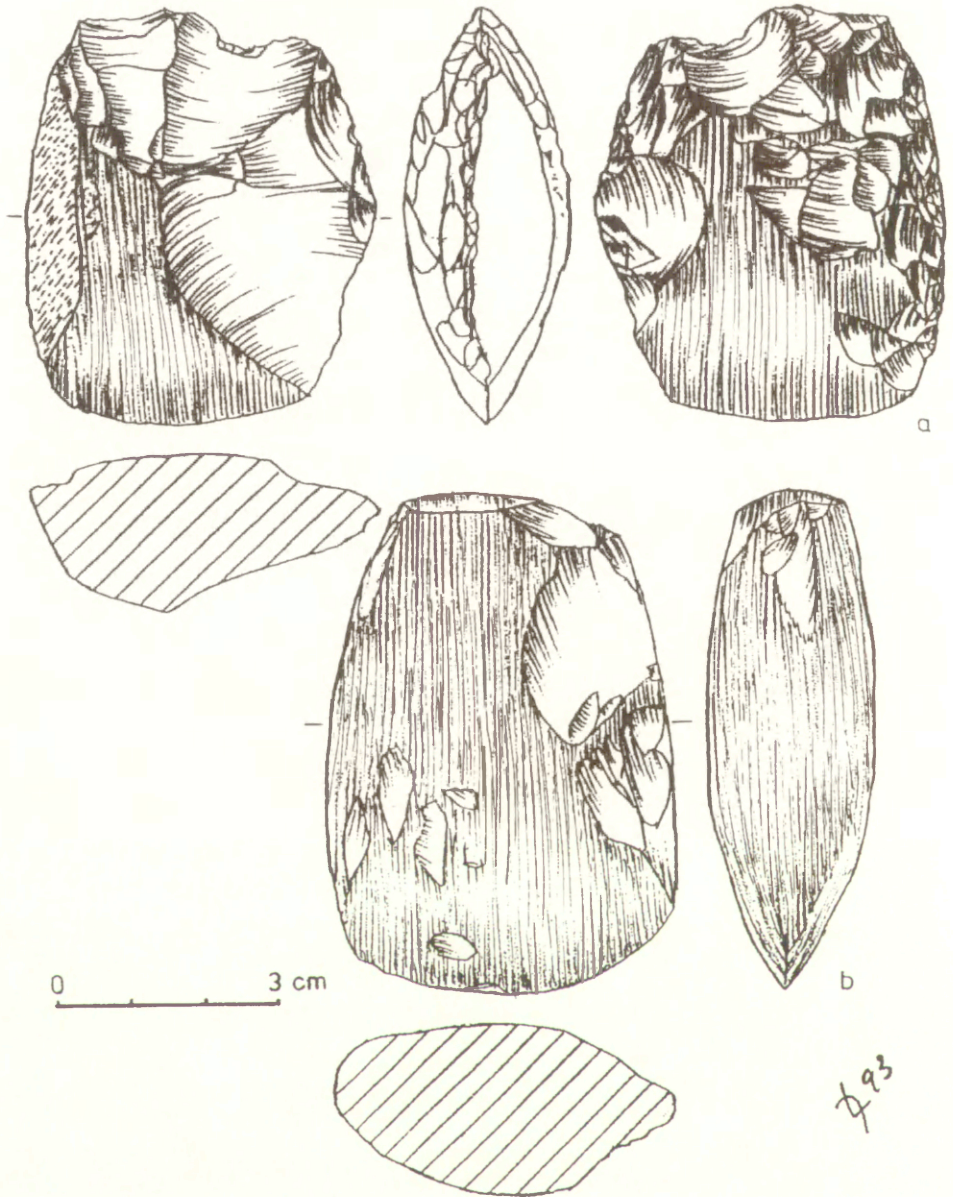
Ryc. 20. Komarów-Osada, stan. 9. Skrobacze(a-c), raklety(d-f). Rys. J. Libera.

Fig. 20. Komarów-Osada, Site 9. Scrapers (a-c), ractettes (d-f). Drawn by J. Libera.

Ryc. 21. Komarów-Osada, stan. 9. Zgrzebła (a, c, d), odłupki retuszowane (b, e, f) Krzemień świciechowski (a). Rys. J. Libera.

Fig. 21. Komarów-Osada, Site 9. Sidescrapers (a, c, d), retouched flakes (b, e, f) Świciechów flint (a).
 Drawn by J. Libera

Ryc. 22. Komarów-Osada, stan. 9. Siekiery. Krzemień świciechowski. Rys. J. Libera.

Fig. 22. Komarów-Osada, Site 9. Axes. Świciechów flint. Drawn by J. Libera.

22). W tym miejscu należy przypomnieć o jeszcze jednej siekierze dwuściennej, a ściślej jej części obuchowej przerobionej na rdzeń odłupkowy (por. ryc. 24:b).

Noże sierpowate. Stwierdzono 3 okazy tych narzędzi, przy czym tylko w stosunku do jednego z nich można w miarę dokładnie odtworzyć jego kształt. Reprezentuje on typ noża w obrysie podtrójkątnego, o podstawie krawędziowej uformowanej odbocznym odbiciem – na podobieństwo odbicia pararylcowego. Jego korpus jest miejscami centralnie szlifowany, dochodząc do krawędzi wewnętrznej. Stosunkowo intensywne wyświecenie robocze, widoczne zwłaszcza przy krawędzi zewnętrznej oraz punktowo na krawędzi przeciwległej, umożliwia zaobserwowanie naprawy boku wewnętrznego poprzez wtórne jego załuskanie oraz nieznaczne ponowne zagładzenie. Określenie zarysu pozostałych okazów noży nie jest możliwe, ze względu na zbyt małe fragmenty (ryc. 23).

Wióry częściowo retuszowane. W grupie tej liczącej 33 okazy o różnej szerokości i grubości przeważają fragmenty wiórów. Ich pokrój w zasadzie nie odbiega od półsurowca wiórowego nieretuszowanego, a zastosowane łuskanie płaskie lub półstrone jest różnorodnie umiejscowione w obrębie boku lub boków. Obejmuje ono zarówno stronę wierzchnią, jak i spodnią wióra. W stosunku do okazów pokawałkowanych brak możliwości stwierdzenia charakteru złamania (ryc. 25; 26; 27; 28:a–e).

Odłupki częściowo retuszowane. Wydzielono 12 takich form stosunkowo zróżnicowanych metrycznie. Pochodzą one z różnych faz procesu rdzeniowania, nie odbiegają od półsurowca nieobrabanego. Zdecydowanie przeważają okazy drobno i bardzo drobno łuskane, często na niewielkim odcinku boku. Stosowano retusze przykrawędne o różnym kącie. Nieliczne okazy posiadają krawędzie łuskane retuszem wnekowym, czy zębatym. (ryc. 28:g).

Ponadto w zbiorze stwierdzono 10 odłupków pochodzących z narzędzi rdzeniowych. Są to okazy pozbawione dalszej obróbki, noszące na stronie wierzchniej charakterystyczne szlifowania, wyblszczenia i zagładzenia robocze lub od opraw, pochodzące zapewne od narzędzi typu siekiery bądź noże sierpowate.

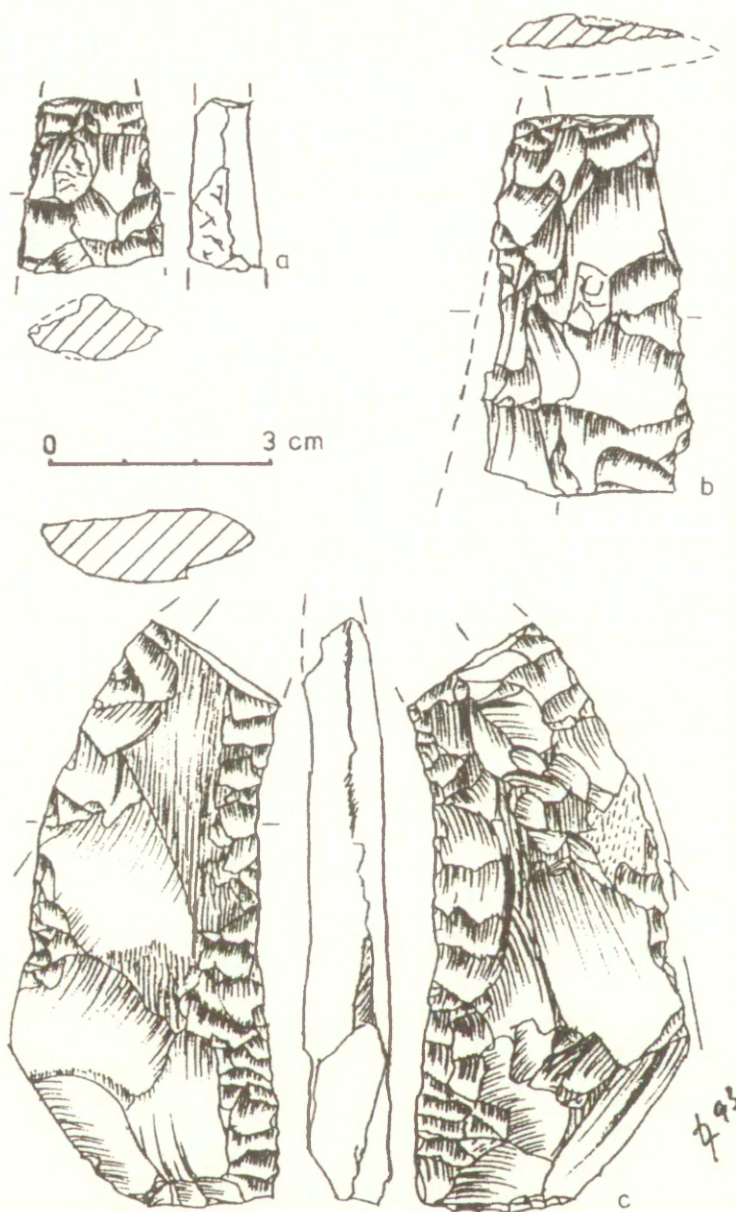
Rylczaki. Odkryto 6 takich form, pochodzących z różnych odmian rylców i z różnej serii procesu rylcowego. Na jednym okazy zachowany jest częściowo retusz lameralny. Rylczaki te nie tworzą składanek z odkrytymi na stanowisku rylcami (ryc. 13:d, e; 14:c).

Rylce w cę. Stwierdzono pojedynczą formę mikrolitycznego wióra o zaretuszowanej wnęce, na którym zastosowano zabieg kurtyzowania (ryc. 15:c).

S u r o w c e k r z e m i e n n e .

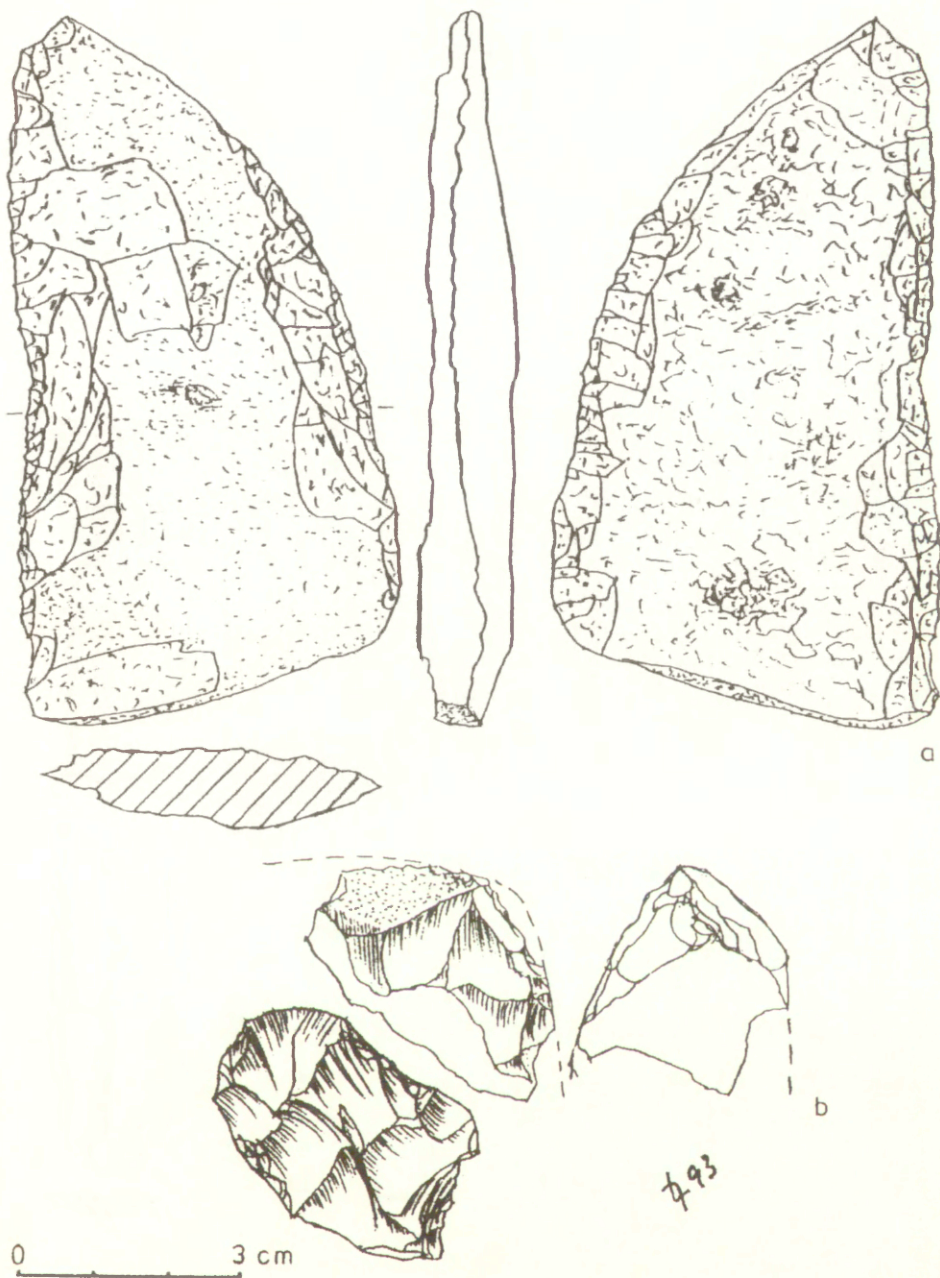
Analizowany inwentarz krzemienisty w zdecydowanej większości wykonany jest ze skał wieku kredowego, o bardzo różnych odcieniach masy: przede wszystkim granatowej, szarej i ciemnobrązowej (wręcz miejscami czekoladowej), a także beżowej, mlecznobrązowej, ciemnożółtej – często obserwujemy połączenie dwóch lub więcej odcieni na jednym egzemplarzu. Należy przy tym podkreślić, że pomimo zalegania zabytków w utworach piaszczystych stosunkowo wilgotnych, krzemienie nie noszą śladów patyny. Niewielki procent tych materiałów wykazuje ślady przegrzania lub przepalenia. Zachowane powierzchnie pierwotne są korowe, o stosunkowo cienkiej (w granicach 1 mm) warstwie kory, bądź wyświecone eolicznie czy też posiadają zdartą masę korową.

Analiza stanu powierzchni pierwotnych wskazuje na możliwość dokonania podziału zabytków na wykonane ze skał narzutowych oraz kopalnianych; przy czym pierwszą grupę cechują

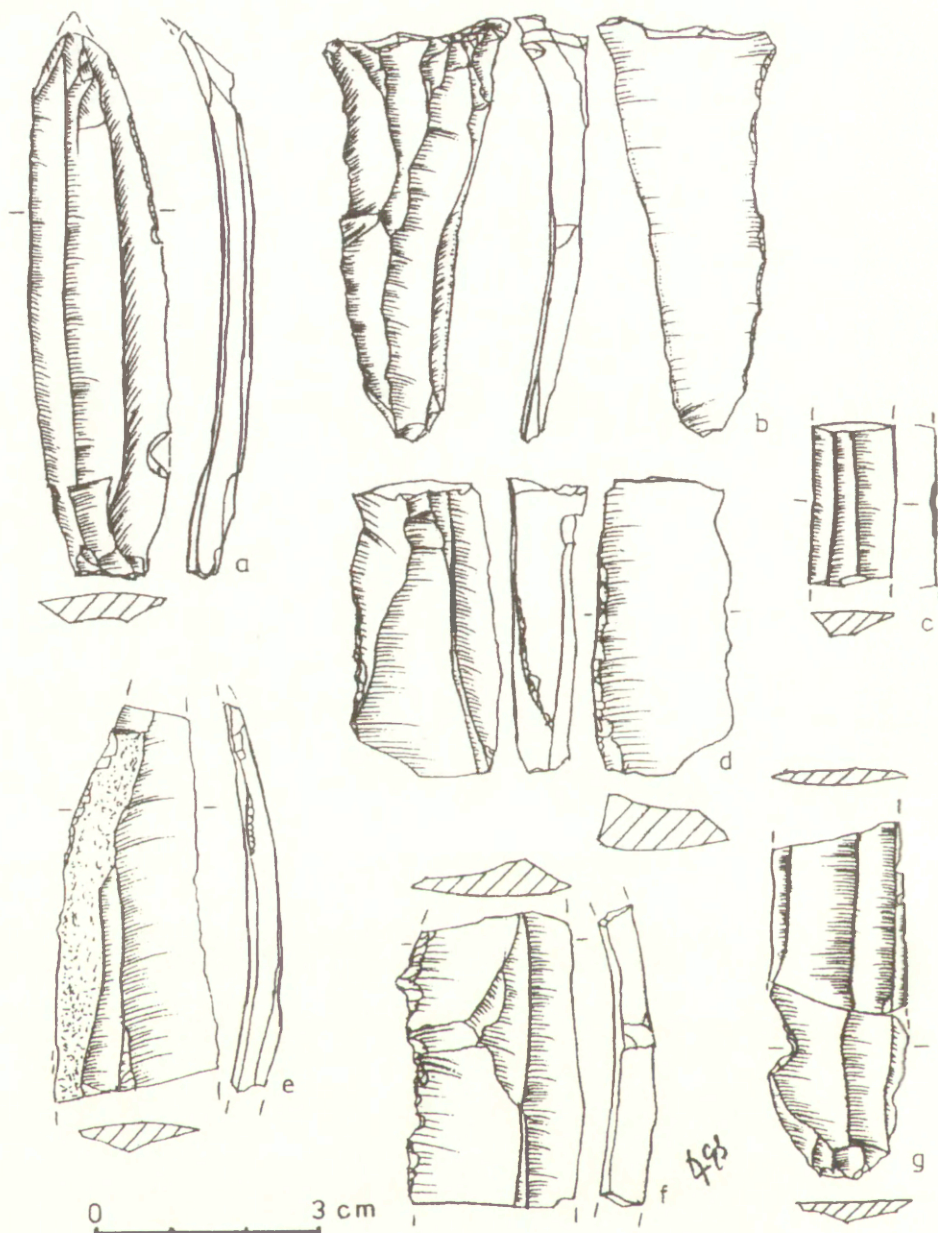
Ryc. 23. Komarów-Osada, stan. 9. Noże sierpowate. Krzemień świciechowski(c), przepalony(a).
Rys. J. Libera.

Fig. 23. Komarów-Osada, Site 9. Sickle knives. Świciechów flint (c), burnt (a). Drawn by J. Libera.

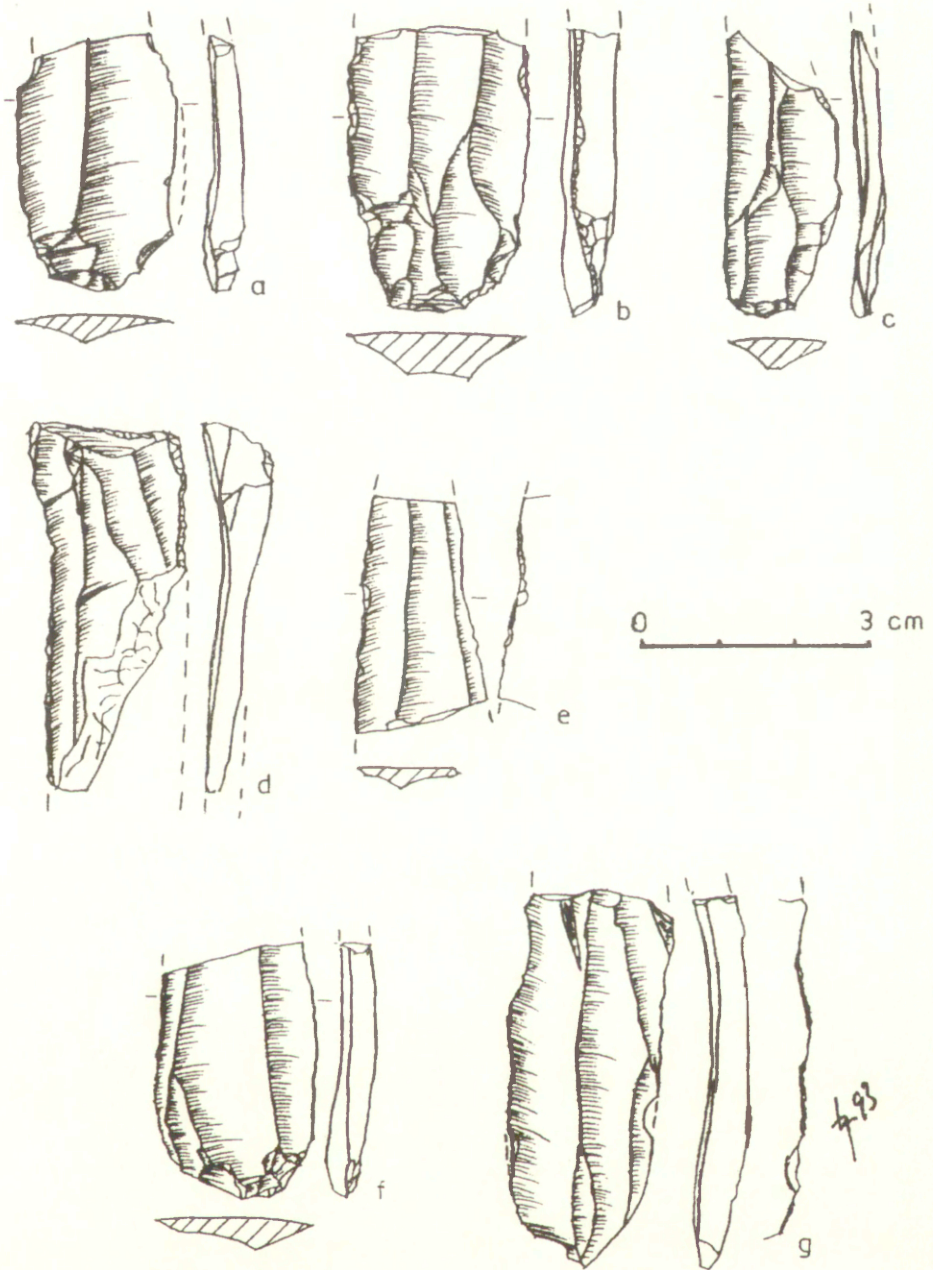
Ryc. 24. Komarów-Osada, stan. 9. Nóż sierpowaty(a), rdzeń z fragm. siekiery(b). Piaskowiec krzemionkowy(a). Rys. J. Libera.

Fig. 24. Komarów-Osada, Site 9. Sickle knife (a), core from an axe fragment (b). Siliceous sandstone (a). Drawn by J. Libera.

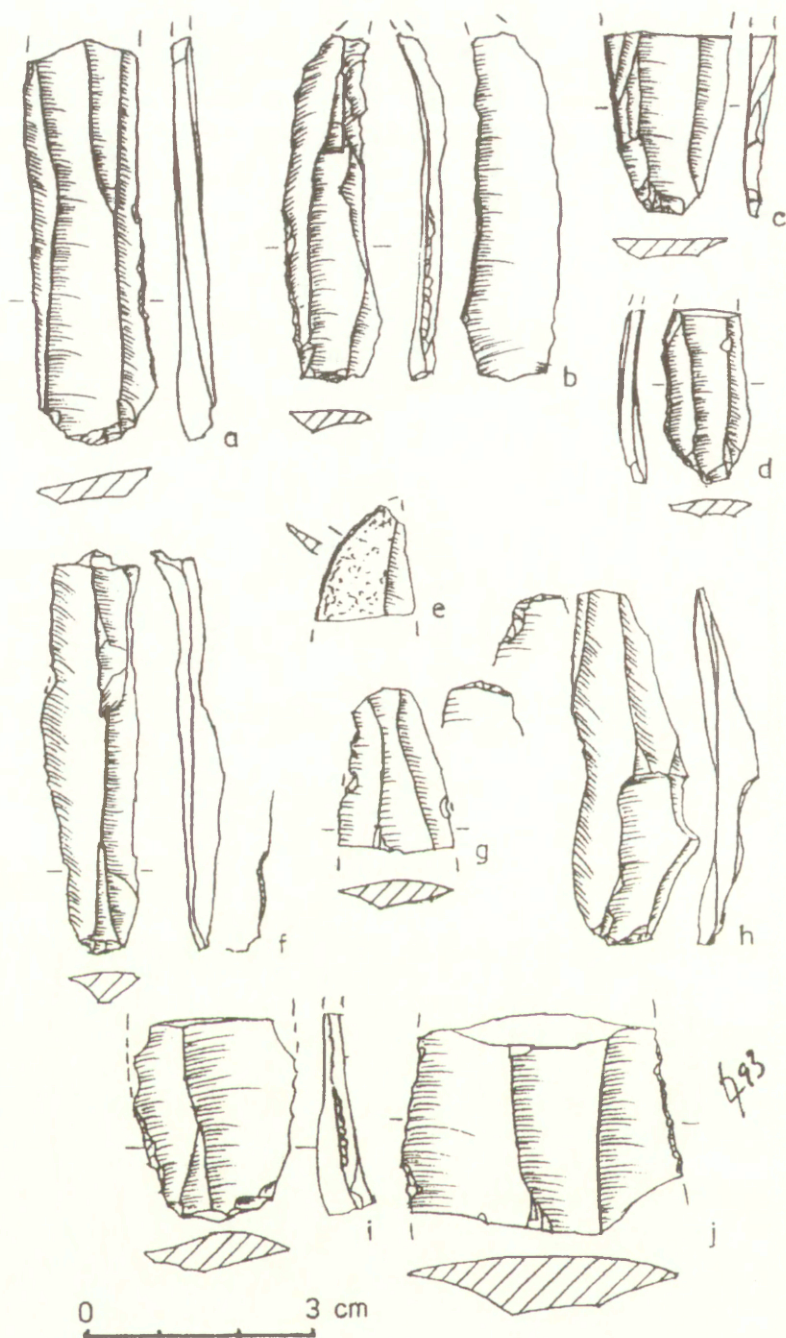
Ryc. 25. Komarów-Osada, stan. 9. Wióry retuszowane. Rys. J. Libera.

Fig. 25. Komarów-Osada, Site 9. Retouched blades. Drawn by J. Libera.

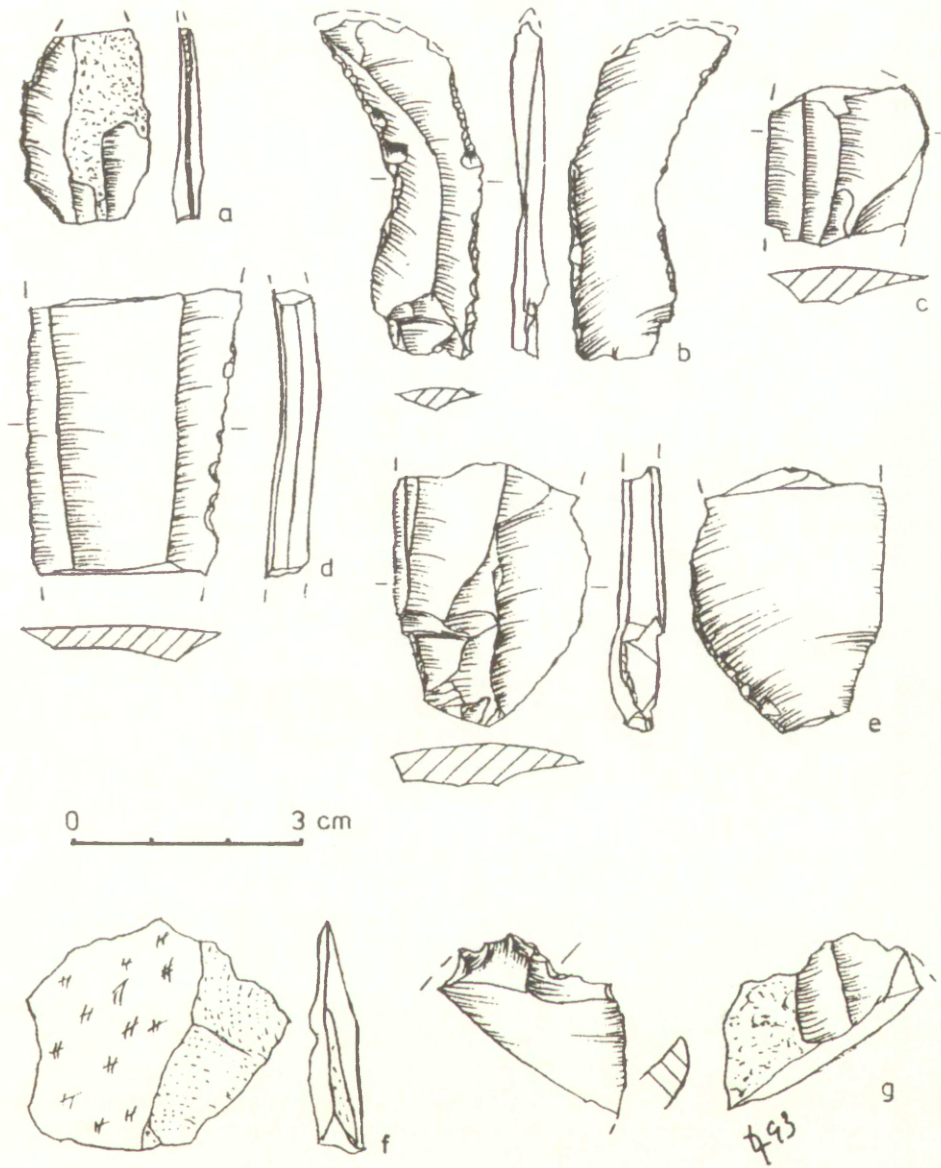
Ryc. 26. Komarów-Osada, stan. 9. Wióry retuszowane. Rys. J. Libera.

Fig. 26. Komarów-Osada, Site 9. Retouched blades. Drawn by J. Libera.

Ryc. 27. Komarów-Osada, stan. 9. Wióry retuszowane. Rys. J. Libera.

Fig. 27. Komarów-Osada, Site 9. Retouched blades. Drawn by J. Libera.

Ryc. 28. Komarów-Osada, stan. 9. Wióry retuszowane (a-e), odłupek (f), narzędzie zębate (g). Piaskowiec krzemionkowy (f). Rys. J. Libera.

Fig. 28. Komarów-Osada, Site 9. Retouched blades (a-e), flake (f), denticulated tool (g). Siliceous sandstone (f). Drawn by J. Libera.

powierzchnie wyświecone, posiadające liczne zbiać oraz granie ścianek intensywnie pozagładane, często o zdartej (i wyświeconej) korze. Są to więc elementy powszechnie uważane w literaturze przedmiotu za cechy diagnostyczne krzemieni narzutowych bałtyckich (m.in. S. Krukowski 1920, s. 186–188).

Okazy o zachowanej korze ze względu na jej barwę sugerują odmienne miejsca zalegania surowiaków. Krzemienie o korze białej wskazują na złoża kredowe, natomiast o korze ceglastobrazowej, na utwory gliniaste.

Dla opracowywanego stanowiska trudno obecnie wskazać potencjalne miejsca pozyskiwania surowca krzemienno. Krzemienie narzutowe praktycznie występują na rozległych obszarach zarówno pasa wyżynnego, jak i pobliskiej Kotliny Sandomierskiej i są obecnie dostępne na powierzchni, jak i na niedużych głębokościach, np. w osuwiskach stoków rzek. Skały kopalniane są dostępne również w obrębie wyżyn łącznie z Roztoczem, przy czym obszary położone w obrębie ziem polskich należą do wyjątkowo mało poznanych. Znacznie lepiej rozpoznano przypowierzchniowe zaleganie krzemieni na rozległych terenach Wołynia i Podola. Wydzielone na stanowisku w Komarowie-Osadzie niektóre narzędzia makrolityczne wykazują duże podobieństwo pod względem surowca do inwentarzy odkrytych na licznych stanowiskach, np. Kotliny Hrubieszowskiej bazujących zapewne na skałach krzemienno sprowadzanych z zachodniej Ukrainy (w literaturze powszechnie określanymi jako krzemienie wołyńskie).

K a m i e ń

W trakcie prac wykopaliskowych zarejestrowano 29 egzemplarzy zabytków kamiennych (por. tab. 3) z surowców głównie narzutowych (skały grubokrystaliczne), jak i zapewne pochodzących z pobliskiego Roztocza, np. piaskowiec krzemionkowy występujący m.in. w tzw. Piekieleku koło Tomaszowa Lubelskiego⁷. Stwierdzono również pojedynczy zabytek wykonany z wapienia.

S u r o w i a k i i o k r u c h y. Łącznie stanowią połowę zbioru. Są różnej wielkości, rzędu do 80 mm. Występują formy bulaste, jak i konkretne płytkowe.

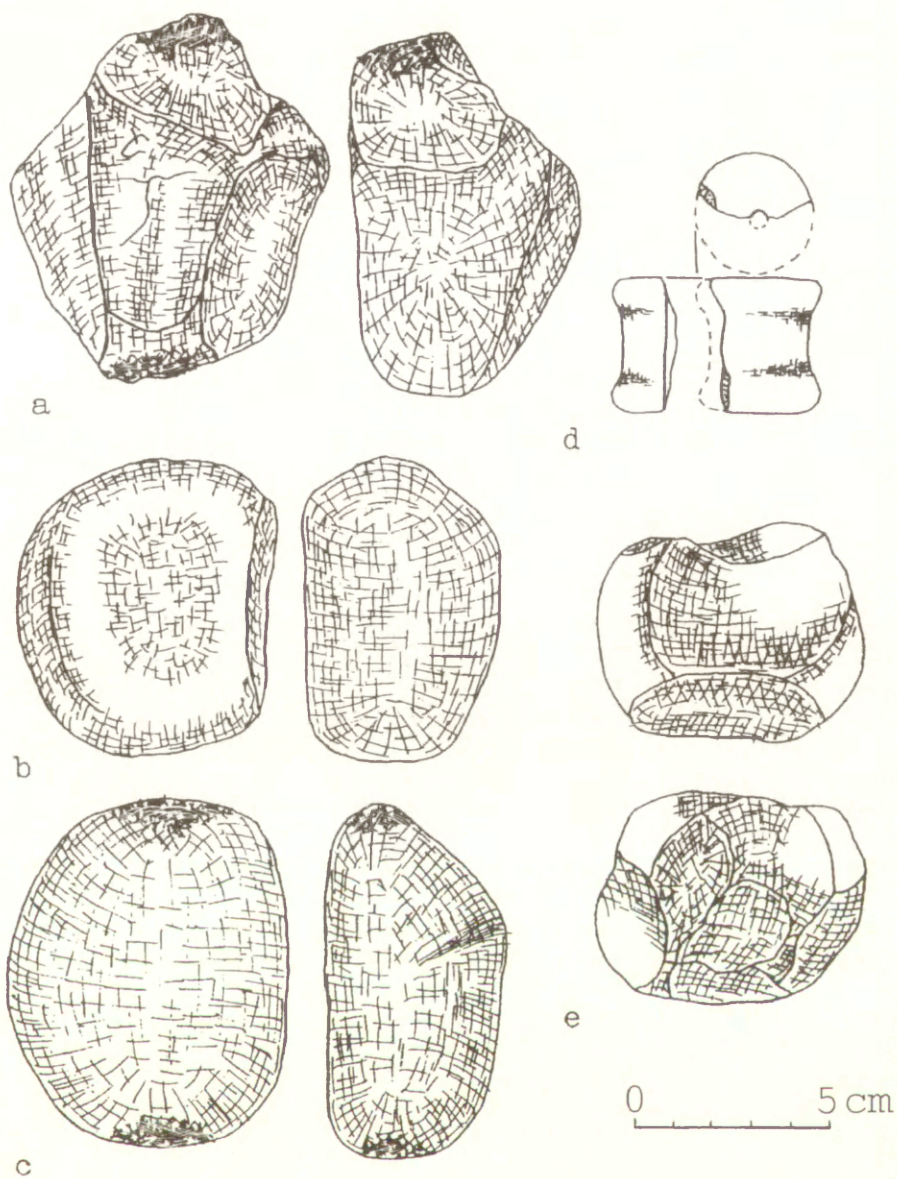
O d ł u p k i. Stwierdzono 2 stosunkowo małe formy, o piętkach zaprawionych, z negatywami wcześniejszych odbić na stronie wierzchniej (ryc. 28:f).

K a m i e n i e s z l i f i e r s k i e (?). Wyróżniono 3 fragmenty kilkucentymetrowej długości otoczków z wyraźnie startymi płaszczyznowo powierzchniami.

G ł a d z i k i (?). Wydzielone 3 niewielkie otoczki posiadają bardzo nieznacznie płaszczyznowo wyświecone powierzchnie. W jednym przypadku obejmuje ono spłaszczony bok, tworząc nieregularny okrąg (ryc. 29:b).

T ł u k i. Stanowią grupę narzędzi najbardziej czytelną. Wyróżnione 3 okazy są niedużej wielkości. Posiadają zbiać biegunowe, bardzo drobne, obejmujące nieduże powierzchnie ścianek (ryc. 29:a, c).

⁷ Inf. ustna dr J. Nowaka z Zakładu Geologii UMCS w Lublinie.

Ryc. 29. Komarów-Osada, stan. 9. Narzędzia krzemienne: tłuki(a, c), rozcieracze lub gładziki(b, e);
rys. J. Bagińska oraz gliniana szpula(d); rys. J. Niedźwiedz.

Fig. 29. Komarów-Osada, Site 9. Flint tools: hammer stones (a, c), grindstones and polishing stones (b, e);
drawn by J. Bagińska, and reel of clay (d); drawn by J. Niedźwiedz.

R o z c i e r a c z e (?). Stwierdzono pojedynczy okaz o niezbyt czytelnych śladach, być może jest to kolejny tłupek biegunowy przerobiony na rozcieracz (ryc. 29:e).

N ó ż s i e r p o w a t y. Odkryto pojedynczy okaz noża. Jego morfologia upodabnia go do sierpów krzemiennych typu podtrójkątnego. Okaz ten posiada podstawę płaszczyznową wykorzystującą naturalną powierzchnię płytkowato łupiącego się piaskowca. Również jedna z płaszczyzn korpusu stanowi powierzchnię naturalnie wyświeconą eolicznie (ryc. 24:a).

P r z ę ś l i k. Zachowany fragmentarycznie okaz należy do form lekko spłaszczonych. Jego średnica zewnętrzna wynosiła w przybliżeniu 5 cm (ryc. 5:b).

K o ś ć

Z zabytków kościanych odkryto jedynie d ł u t o. Jest to okaz wykonany z kości nieokreślonej gatunkowo, o ostrzu intensywnie zagładzonym i nieznacznie uszkodzonym obuchu, o przekroju wklęsło-wypukłym (ryc. 5:a).

CHRONOLOGIA

Analizowany materiał źródłowy prezentuje co najmniej trzy okresy chronologiczne: późnopaaleolityczny, środkowoneolityczny oraz związany z wczesną epoką brązu.

Okres pierwszy wyznacza śladowe znalezisko liściaka mazowszańskiego związanego z penetracją stanowiska przez społeczności kręgu kultur z liściakami. Zjawisko to należy odnieść do okresu najmłodszego dryasu z możliwością przesunięcia na okres preborealny (por. ryc. 16:e).

Okres drugi związany jest z krótkotrwałymi obozowiskami trzech jednostek taksonomicznych: KMał, KWLCM oraz KPL, czyli kulturami generalnie IV tys. p.n.e. Poza omówionymi już fragmentami naczyń, z okresem tym należy najprawdopodobniej łączyć drapacze, rylce z rylczakami, półtylczaki, tylczak z wyświeceniem żniwnym, przekłuwacz retuszowany rynienkowato, wiórowce, wióry retuszowane oraz niektóre łuszcznie, w tym zapewne regularne formy tabliczkowate (por. ryc. 12; 13; 14; 15; 16:d).

Pochodzące z tego okresu, niektóre narzędzia znajdują najwięcej odpowiedników w materiałach starszego osadnictwa, związanego z KMał oraz KWLCM, nie spotykane są natomiast w wytwórczości strefy wyżynnej KPL. Dotyczy to głównie rylców (i rylczaków), półtylczaków, tylczaka i przekłuwacza. Jeden z odkrytych rylczaków został odbity z rylca będącego przeróbką wiórowca obrabianego łuszką lameralem skośnym (por. ryc. 13; 14; 15:a; 16:d). Technika tego typu łuskania w zasadzie obca jest społeczności KPL⁸, powszechna jest w KWLCM⁹.

⁸ W obrębie grupy małopolskiej KPL odkryto dotychczas jeden okaz narzędzia wiórowego (tzw. wiertnik tępy wg terminologii B. Balcera) łuskanego retuszem rynienkowatym – por. J. Gurba 1969 s. 94 nn., ryc. oraz J. Libera 1985 s. 174, ryc. 2:a.

⁹ Wbrew wypowiedziom niektórych badaczy przypisujących ten retusz inwentarzom KPL, np. B. Balcer 1983 s. 149; W. Gumiński 1989 s. 123 n.; B. Ginter, J. Kozłowski 1990 s. 162, narzędzia wiórowe uformowane łuszką lameralem skośnym należy odnieść przede wszystkim do cyklu lendzielsko-pogarskiego – w przypadku wydzielonych jednostek w Komarowie-Osadzie stan. 9, do KWLCM ewentualnie KMał (por. A. Zakościelna 1996 s. 92–93), w zdecydowanie mniejszym stopniu zaś do ugrupowań postsznurowych.

W stosunku do drapaczy, wiórowców i wiórów częściowo retuszowanych trudno jest przypisać je określonej jednostce taksonomicznej ze względu na ich interkulturowy charakter. Inną wymowę natomiast mają łuszcznie, zwłaszcza okazy dwubiegunowe płytkowate. Są one sporadycznie odnotowywane wśród kultur pochodzenia południowego, w tym przypadku KMał i KWLCM, natomiast powszechnie występują w inwentarzach tzw. przemysłu małopolskiego KPL. Formy zaś nieregularne, amorficzne są również stałym składnikiem wyrobów krzemienych kultur epoki brązu. W stosunku do kilku egzemplarzy można zaryzykować jednak ich "pucharowe" pochodzenie, (np. ryc. 17:a, b; 18:a–c, g; 19:d,e). Z pozostałego inwentarza wiórowego uwagę zwracają dwa wyroby: półtylczak typu Komornica oraz rylcowiec. Zabytki tego typu znane są już od paleolitu schyłkowego. Wobec jednak faktu odkrycia jedynie liściaka oraz całkowitego braku innych elementów jemu współczesnych, zwłaszcza typowego półsurowca wiórowego, znalezisko tego grocika należy uznać za ślad krótkotrwałej penetracji, nie zaś dłuższego pobytu łowców z późnego glaciału. Obecność natomiast liczniejszych materiałów KWLCM oraz znajomość wśród społeczności tej jednostki techniki rylcowczej (por. m.in. A. Zakościelna 1985, fig. 2; 1996, s. 71) wydaje się uwiarygodniać związek tych zabytków z tą właśnie kulturą.

Do trzeciego okresu, poza stwierdzoną ceramiką KM, KS i KT, należy odnieść przede wszystkim formy narzędzi wykonane techniką rdzeniową, a więc odkryte na stanowisku siekiery (por. ryc. 22; 24:b) i noże sierpowate (por. ryc. 23; 24:g), zapewne także również grociki sercowate¹⁰ (por. ryc. 16:a–c) oraz zgrzebła (por. ryc. 21). Z grupy tej dwa noże sierpowate w obrysie podtrójkątne, okaz krzemieny i kamienny¹¹ oraz smukły grocik zachowany w całości należy zdecydowanie przypisać ugrupowaniom postsznurowym, w tym przypadku KM lub KS, przy czym trudno jest jednoznacznie wskazać którąś z tych jednostek. Zastosowanie krzemienia świeciechowskiego do wyrobu dwóch siekier oraz noża sierpowatego sugeruje jego związek z KM, przy czym w stosunku do siekier nie można wykluczyć ich chronologii "trzcinięckiej".

Badania na stan. 9 w Komarowie-Osadzie miały na celu przede wszystkim rozpoznanie cmentarzyska KL. Rozmiary jego zniszczenia w dużym stopniu rzutują na wyniki tych prac. Licznie rozdrobioną ceramikę KŁ zarejestrowano poza zwartym układem popielnic, w rejonie m.in. występowania fragmentów naczyń poprzedzających nekropolię "łużycką". Wobec czego cały inwentarz pozaceramiczny łączymy z osadnictwem starszym od KŁ. Kwestią otwartą pozostaje możliwość określenia chronologiczno-kulturowego zabytków kamiennych (poza nożem sierpowatym), glinianej szpuli, dłuta kościanego i przęślika wapiennego – form niemożliwych obecnie do jednoznacznych klasyfikacji kulturowej.

¹⁰ Należy raczej wykluczyć ich wcześniejszą chronologię. Do wyjątków należy okaz grocika odkryty w zespole grobowym KPL (por. J. Gurba 1959, ryc. 5:a). Ich masowe występowanie nastąpiło w kulturze ceramiki sznurowej oraz w ugrupowaniach postsznurowych.

¹¹ Noże sierpowate w obrysie podtrójkątne należy wyłącznie łączyć z KM oraz z KS (por. J. Bargieł, J. Libera – w druku). Brak jest jednak z ziem polskich zespołów, w których wystąpiłyby noże sierpowate wykonane z surowców pozakrzemienych. Znane są jedynie pojedyncze okazy ze stanowisk wielokulturowych, np. ze Śladkowa, Kołaczkowic, Janina (tam w grobie podkloszowym) (L. Kozłowski 1923 s. 97, tabl. XIV:15), Malic Kościelnych (B. Bargieł, M. Florek, J. Libera, A. Zakościelna 1989 ryc. 3:j), Kępy Byszowskiej, stan. 3 (bad. AZP 90–71). Przy tym część z nich to okazy o przekroju poprzecznym trójkątnym. W stosunku do noża z piaskowca odkrytego w Komarowie-Osadzie na stan. 9 jako analogie można przytoczyć formy występujące w kulturze Schneckenberg-Glina III (A. Păunescu 1970 fig. 44) i traktować go jako przeniesienie idei na obszar Małopolski, obok innych cech zapożyczonych przez KM z tego regionu Europy (por. J. Machnik 1987 s. 151 nn).

STAN. 9 W KOMAROWIE-OSADZIE NA TLE OSADNICTWA PRADZIEJOWEGO REGIONU

Stanowisko w Komarowie-Osadzie położone jest na granicy dwóch makroregionów, Wyżyny Wschodniomałopolskiej oraz Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej. W obrębie pierwszej jednostki dolina Sieniochy wyznacza granicę między Padołem Zamojskim a Roztoczem Środkowym (J. Kondracki 1978 – mapa: Regionalizacja fizycznogeograficzna).

Prowadzone w ostatnich latach badania powierzchniowe metodą AZP¹² wokół Komarowa (prostokąty: 90–89, 90–90, 91–89, 91–90 i 91–91) ujawniły szereg nowych stanowisk współczesnych stan. 9. Obraz osadnictwa pradziejowego, jaki uzyskano, wskazuje na zasiedlenie tego rejonu już przez społeczności związane z ugrupowaniami KWLCM. Śladowe pozostałości osadnictwa tej jednostki taksonomicznej odkryto w Kraczewie (stan. 3), Łabuniach (stan. 6) oraz Wólce Łabuńskiej (stan. 3). Wśród zebranego na stanowiskach tego obszaru materiału ceramicznego, datowanego na neolit, zdecydowana większość należy do KPL. Zarejestrowano tu 21 stanowisk tej kultury. Kilka z nich prawdopodobnie wyznacza pozostałości osad, np. Czartowczyk (stan. 49), Komarów (stan. 7, 22), Niedźwiedzia Góra (stan. 6), Wożuczyn (stan. 8). Penetracje powierzchniowe nie ujawniły natomiast śladów osadnictwa związanego z KMal.

Także osadnictwo wczesnobrązowe zostało zarejestrowane na szeregu stanowiskach. I tak KS przypisano 4 stanowiska o charakterze śladowym: Czartowczyk (stan. 9, 56), Łabunie (stan. 13), Przewale (stan. 9). Stwierdzono również pojedyncze materiały ceramiczne KM: Komarów (stan. 7), Śniatycze (stan. 26) oraz Wożuczyn (stan. 8). Stosunkowo dużo, bo aż 80 stanowisk określono jako pochodzące z wczesnej epoki brązu, nie określając jednostek kulturowych. Duże nagromadzenie osadnictwa wyznaczają stanowiska KT. Wśród 44 punktów kilka z nich wydają się stanowić pozostałości osad: Czartowczyk (stan. 13, 15, 16, 47), Kraczew (stan. 15), Łabunie (stan. 5), Polany (stan. 4), Wożuczyn (stan. 8). Położenie stan. 9 w Komarowie-Osadzie na przedpolu bogatej w urodzajne gleby Kotliny Hrubieszowskiej wyznacza zapewne zachodni kierunek penetracji społeczeństw środkowoneolitycznych i wczesnobrązowych z enklaw osadniczych spod Hrubieszowa.

Badania powierzchniowe wokół Komarowa nie ujawniły natomiast śladów starszego osadnictwa¹³, możliwego do zsynchronizowania ze znaleziskiem liściaka mazowszańskiego. Materiały typologicznie określone na paleolit schyłkowy zarejestrowano natomiast na nieco większym obszarze pobliskich mezoregionów na kilkunastu stanowiskach, np. w Bondyrzu (rejon stan. 7–13), Dębicach, Gródku (stan. 1C), Jezierniej, Liskach, Masłomęczu (stan. 9) Moroczynie, Strzyżowie (stan. ID), Topornicy, Tyszowcach (stan. 1), Wronowicy-Paprzycy (por. J. Libera 1995 tab. 2). W większości są to znaleziska pojedyncze, o różnej tradycji kulturowej, m.in. z liściakami świderskimi. Dwa z wymienionych stanowisk dostarczyły większej serii znalezisk, są to Gródek oraz Jezierna.

*Muzeum im. J. Petera w Tomaszowie Lubelskim
Katedra Archeologii UMCS w Lublinie*

¹² Dane udostępnione przez zamojski oddział Państwowej Służby Ochrony Zabytków, za co autorzy składają serdeczne podziękowania. Badania powierzchniowe metodą AZP przeprowadzone zostały przez J. Kuśnierza, W. Komana i E. Banasiewicza. Materiał zabytkowy uzyskany w trakcie badań opracowali: E. Banasiewicz, J. Buszewicz, W. Koman, J. Kuśnierz, J. Niedźwiedź, E. Prusicka.

¹³ Z badań AZP obszaru 90–90 wynika, że odkryto 3 stanowiska z pojedynczymi zabytkami krzemiennymi w Śniatyczach (stan. 25) oraz Wolicy Brzozowej (stan. 5 i 12) z okresu mezolitu. Bardzo jednak mało czytelny materiał (w dwóch przypadkach wiórki, w jednym półtylczak) budzi wątpliwości co do możliwości jakiegokolwiek klasyfikacji chronologicznej.

BIBLIOGRAFIA

- Balcer B.
1983 *Wytwórczość narzędzi krzemiennych w neolicie ziem Polski*, Wrocław.
- Bargieł B., Florek M., Libera J., Zakościelna A.
1989 *Badania powierzchniowe nad środkową Opatówką*, "Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS w 1989 roku", s. 38-46.
- Bargieł B., Libera J.
(w druku) *Ze studiów nad sierpowatymi nożami krzemiennymi w Małopolsce*.
- Ginter B., Kozłowski J. K.
1990 *Technika obróbki i typologia wyrobów krzemiennych paleolitu, mezolitu i neolitu*, Warszawa.
- Gumiński W.
1989 *Gródek Nadbużny. Osada kultury pucharów lejkowatych*, Wrocław, *Polskie Badania Archeologiczne*, t. 28.
- Gurba J.
1959 *Grób kultury czasz lejkowatych ze Starej Wsi w pow. lubartowskim*. *Prz. Arch.*, t. 12, s. 14-16.
1969 *Materiały kultury czasz (pucharów) lejkowatych z okolic Nałęczowa w powiecie puławskim*. "Studia i Materiały Lubelskie", t. 4, s. 67-99.
- Kondracki J.
1978 *Geografia fizyczna Polski*, Warszawa.
- Kozłowski L.
1923 *Epoka kamienia na wydmach wschodniej części Wyżyny Małopolskiej*, "Archiwum Nauk Antropologicznych", t. 2, nr 3, Lwów-Warszawa.
- Krukowski S.
1920 *Pierwociny krzemieniarskie górnictwa, transportu i handlu w holocenie Polski. Wnioski z właściwości surowców*, WA, t. 5, s. 185-206.
- Libera J.
1982 *Przemysł krzemienny kultury pucharów lejkowatych na Lubelszczyźnie*, WA, t. 47, s. 169-189.
1995 *Późny paleolit i mezolit środkowowschodniej Polski. Część pierwsza. Analiza*, Lublin, "Lubelskie Materiały Archeologiczne", t. 9.
- Machnik J.
1987 *Kultury przelomu eneolitu i epoki brązu w strefie karpackiej*, Wrocław, "Prace Komisji Archeologicznej", t. 26.
- Niedźwiedź J.
1989 *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Komarowie, stan. 9, woj. zamojskie*, "Sprawozdania z badań terenowych w województwie zamojskim w 1989 roku" (z. 4), s. 19-22.
1990 *Badania archeologiczne na stan. 9 w Komarowie*, "Sprawozdania z badań terenowych w województwie zamojskim w 1990 r." (z. 5), s. 30-33.
1991 *Czwarty sezon badawczy na cmentarzysku kultury łużyckiej w Komarowie stan. 9*, "Sprawozdania z badań terenowych w województwie zamojskim w 1991 r." (z. 6), s. 19-20.
1992 *Badania na cmentarzysku kultury łużyckiej w Komarowie stan. 9*, "Sprawozdania z badań terenowych w województwie zamojskim w 1992 r." (z. 7), s. 27-29.
1993 *Badania na cmentarzysku kultury łużyckiej w Komarowie stan. 9*, [w:] *V Konferencja Sprawozdawcza. Badania w Polsce Środkowo-wschodniej w 1992 roku*, Sandomierz (s. 17-19).
- Păunescu A.
1970 *Evolutia uneltelor și Armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București.
- Zakościelna A.
1985 *Mesolithic Elements in the Lublin-Volhynian Culture of Painted Pottery in the Lublin Region*, [w:] *Memoirs Archéologiques*, Lublin, s. 27-35.

1996 *Krzemieniarstwo kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej*, Lublin, "Lubelskie materiały Archeologiczne", t. 10.

JOLANTA BAGIŃSKA, JERZY LIBERA

PREHISTORIC ARTIFACTS FOUND DURING EXCAVATIONS
OF THE LUSITIAN CULTURE CEMETERY AT KOMARÓW-OSADA,
ZAMOŚĆ DISTRICT

In the course of 1988 – 1992 excavations of the cemetery of the Lusitian culture at Komarów-Osada, Site 9, there were recovered a number of artifacts from times preceding the utilization of burial ground. They occurred on almost whole excavated area. In vertical spread the artifacts were registered in the whole disturbed layer, 70 centimeters deep. Distinct concentration of ceramic and non-ceramic material were registered in excavation trenches V and VII, outside of the range of the Lusitian culture cemetery.

There were recovered; 215 small pottery fragments (not counting pottery of the Lusitian culture), 493 flint artifacts, 29 stone forms and a bone artifact.

Pottery material falls to two chronological horizons: Neolithic, accounting to almost 2/3 of the collection – representing the following cultures: Malice, Lublin-Volhynia painted pottery and Funnel Beaker (cf. Fig. 1-4), and of the Early Bronze Age representing Mierzanowice, Strzyżów and Trzciniec cultures (cf. Fig. 5, 6).

Analyses of the flint inventories have been carried out within two technological groups: a) pieces of raw material, cores, technical forms, blades, and flakes, b) tools and waste from their shaping. Raw material consists of fluvio-glacial and excavated rocks, complemented by very small amount of the Świeciechów flint.

Flint material falls into three chronological horizons: Late Paleolithic – represented by a Mazovian leaf point (cf. Fig. 16: e), Neolithic (related to short term camps of the cultures named above) – represented by endscrapers, burins and end waste from burin tip shaping, truncated blades, backed knife with reape glaze, perforator with parallel retouch, retouched blades and probably a number of splintered pieces, in particular those of tablet form (cf. Fig. 12-16: d), and of the Early Bronze Age (related to units singled out on the pottery basis – represented mainly by tools manufactured by mean of core technique, that is by axes, sickle knives, probably by heart-shaped arrow points, and by side scrapers (cf. 16: a-c), 21: c, 22: 23).

In addition to artifacts listed above the have been discovered: bone chisel (Fig. 5: a), polishing stones (?), grinding stones (?), spindle whorl, sickle knife (cf. 24: a, 29), and artifacts of unknown chronology.

The site at Komarów-Osada is situated on the border line of two micro-regions – Eastern Little Poland Upland and Volhynia-Podolia Upland. Within the first one the Sieniocha river forms the border between low Zamość Depression and hilly Roztocze.

The surface survey of the recent years in the vicinity of Komarów, being a part of the Poland Archeological Picture Project, have revealed a number of sites contemporary with Site 9, in particular in the span of the Bronze Age. It is especially true in relation to the Trzciniec culture, and – in smaller degree – to Mierzanowice and Trzciniec cultures. While numerous discovered material is also related to the Funnel Beaker culture, the Malice culture and Late Pleistocene periods are lacking.

Translated by Jerzy Kopacz